

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje

Tyrimo ataskaita

Tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos dalyvavimo viešojo valdymo sprendimų priėmimo stiprinimas“

2020

Turinys

Įvadas	3
1. Savanoriškos veiklos apibrėžtis	4
2. Savanoriškos veiklos raiška valstybės vertinimo rodiklių kontekste	5
3. Jaunimo savanoriškos veiklos situacija Lietuvoje	12
4. Institucinės (formaliosios) savanorystės plėtojimo priemonės	21
5. Jaunimo savanoriškos veiklos vystymo Lietuvoje empirinis tyrimas	24
Išvados	30
Rekomendacijos	31
Literatūros sąrašas	35

Įvadas

Savatoriška veikla kuria naudą tiek savatoriui (sudaro sąlygas asmeniniam tobulėjimui, savirealizacijai), tiek savatorišką veiklą organizuojančiai organizacijai (sutelkia žmogiškuosius išteklius misijai įgyvendinti, tikslams siekti), tiek valstybei (formuoja pilietinę visuomenę, kaupiamas socialinis kapitalas, prisidedama kuriant gerovės valstybę). Siekiant savanorystės tolygios plėtros, svarbus yra kompleksinis požiūris į savatoriškos veiklos ypatumus bei raišką Lietuvos kontekste.

Įgyvendinant Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) vykdomą projektą „Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos dalyvavimo viešojo valdymo sprendimų priėmimo stiprinimas“, atliktas tyrimas, kurio tikslas – ištirti jaunimo savanorystės Lietuvoje prielaidas ir parengti rekomendacijas savatoriškos veiklos vystymui. Siekiant tikslo, buvo keliami uždaviniai: 1) išnagrinėti literatūrą susijusią su savatoriškos veiklos vystymu Lietuvoje; 2) atlikti kokybinius tyrimus ekspertų interviu bei fokusuotos grupės metodais; 3) parengti rekomendacijas savatoriškos veiklos vystymui.

Tyrimo metu naudoti metodai: literatūros analizė, antrinių statistinių duomenų analizė, pusiau struktūrizuotas interviu, grupinės diskusijos (fokus grupės). Tyrimas buvo atliekamas 2020 m. liepos – rugsėjo mėnesiais.

1. Savanoriškos veiklos apibrėžtis

Savanoriškos veiklos apibrėžimas, toks koks yra suprantamas dabar, jog tai yra neatlygintinas darbas visuomenei svarbiose srityse, susiformavo XX – ojo amžiaus pradžioje – viduryje. Savanorystės, kaip veiklos ir kaip sąvokos pokyčius apėmė šie esminiai etapai: (i) nuo neatlygintinos pagalbos karo atveju iki (ii) neatlygintinos pagalbos kitiems ne karo, o bėdos atveju, galiausiai po pagalbos kitiems profesionalizavimo – socialinio darbo įteisinimo, neatlygintinas darbas – (iii) savanorystė išplito į kitas sritis.¹ Savanoriškos veiklos pamatiniai teisiniai apibrėžimai patvirtinti daugelio svarbiausių pasaulio organizacijų. Pavyzdžiu bei rekomendacijomis yra tapę Jungtinių tautų asamblėjos² bei Europos Parlamento³ savanoriškos veiklos bruožų pateikimai.

Pagal Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos⁴ rekomendacijas, „savanorystės ir savanoriškos veiklos terminai reiškia plačią visuomenei skirtą veiklą, įskaitant tradicines savitarpio pagalbos ir savipagalbos formas, oficialų paslaugų teikimą ir kitas laisvos valios pilietinio dalyvavimo formas, kuriose piniginis atlygis nėra pagrindinis motyvuojantis veiksnys.“

Remiantis Europos Parlamento ataskaita⁵, savanorystė apibrėžiama pagal šiuos kriterijus:

- 1) savanoriška veikla nėra vykdoma už finansinį atlygį, t. y. ji nemokama;
- 2) tai vykdoma savo noru, laisva valia;
- 3) tai duoda naudos trečiajai šaliai, nepriklausančiai šeimos ir draugų ratui;
- 4) jis yra atviras visiems.

Lietuvoje 2011 metais priimtas LR Savanoriškos veiklos įstatymas (Nr. XI-1500), kuris pakloja teisinius pagrindus savanorystei ir apibrėžia savanoriškos veiklos principus, savanorio ir savanoriškos veiklos organizatoriaus teises bei pareigas, savanoriškos veiklos organizavimo, savanorių draudimo, savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo aspektus. Remiantis šiais teisiniais pagrindais, savanoriška veikla yra laikoma savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu. Minėtame įstatyme⁶ išskirtini savanoriškos veiklos principai:

- 1) naudos visuomenei ir asmeniui – dalyvavimas savanoriškoje veikloje sudaro asmenims galimybę aktyviai prisidėti prie visuomenės gerovės kūrimo ir skatina savanorių asmeninę saviraišką ir tobulėjimą;

¹ Kurapkaitienė, N. (2019) Jaunų suaugusiųjų mokymosi savanorystėje patirtys. Socialiniai mokslai, Edukologija (07 S), Vilnius. ISBN 978-9955-19-950-2.

² Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, A/RES/56/38 (10 January 2002)

³ Europos Parlamentas, „Report on the Role of Volunteering in Contributing to Economic and Social Cohesion“ (2007)

⁴ Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, A/RES/56/38 (10 January 2002)

⁵ Europos Parlamentas, „Report on the Role of Volunteering in Contributing to Economic and Social Cohesion“ (2007)

⁶ Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas, Valstybės žinios, 2011-07-13, Nr. 86-4142. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.402802>

2) bendradarbiavimo – savanoriška veikla remiasi savanorių ir savanoriškos veiklos organizatorių tarpusavio bendradarbiavimu, siekiant suderinti savanorių ir savanoriškos veiklos organizatorių poreikius ir galimybes;

3) įvairovės ir lankstumo – savanoriška veikla gali būti atliekama įvairiose visuomenei naudingos veiklos srityse.

Šiam, savanoriškos veiklos įstatymui sėkmingai įgyvendinti yra priimti poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys savarankiškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygas⁷, jaunimo savanoriškos veiklos programas⁸ bei jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimą⁹.

Apibendrinant galima išskirti savanoriškos veiklos bruožus: 1) kuria naudą visuomenei ir asmeniui; 2) vykdoma laisva valia; 3) grįsta bendradarbiavimu; 4) nesiekama finansinio atlygio.

2. Savanoriškos veiklos raiška valstybės vertinimo rodiklių kontekste

Savanoriška veikla yra svarbi valstybės raidai, sudaro palankesnes sąlygas pilietinės visuomenės formavimui, socialinio kapitalo kaupimui, prisideda kuriant gerovės valstybę. Savanorystės plėtra yra įvardinama Lietuvos valstybės prioritetuose. Siekiant didinti visuomenės socialinį, pilietinį aktyvumą, dalyvavimą savanoriškoje, bendruomeninėje veikloje, tarpusavio pasitikėjimą, visuomenės socialinę atsakomybę, parengtame 2021–2030 metų Nacionaliniame pažangos plane yra išskiriamas 2.7. uždavinys: Stiprinti socialinio aktyvumo ir socialinės atsakomybės nuostatas visuomenėje bei bendruomeniškumą¹⁰. Yra numatomi siekiami rodikliai (prie uždavinio Nr. 2.7.4.) – Gyventojų, įsitraukusių į savanorišką veiklą, dalis 14,6% (2019 metais), siekiama 18% 2025 metais ir 22% 2030 metais.

Nagrinėjant savanoriškos veiklos svarbą ir daromą įtaką valstybės raidai, būtina atkreipti dėmesį į Lietuvoje ir pasaulyje skelbiami **valstybių vertinimo indeksai**. Siekiant vertinti organizacijos ar šalies situaciją, ją lyginti, vienas iš dažniausiai naudojamų metodų yra statistinių

⁷ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 12d. įsakymas Nr. A1-548, „Dėl Savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo“. TAR, 2014-11-13, Nr. 16777. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a57176a06b8011e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-eiiqbx0c7>

⁸ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 12d. įsakymas Nr. A1-549, „Dėl nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos patvirtinimo pakeitimo“. TAR, 2014-11-13, Nr. 16776. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a39c68806b8011e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-eiiqbzwgw>

⁹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. A1-411, „Dėl jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo“. TAR, 2020-05-15, Nr. 10434. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ce569ee296e211eaa51db668f0092944?jfwid=mmceohbmg>

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas. <https://lr.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/lietuvos-pazanga-kaip-jos-siekiam>

apibendrintų rodiklių ir iš jų suformuotų indeksų taikymas. Populiariausi šalių vertinimo rodikliai siejami su šalių ekonomikos srities vertinimu, tokie kaip Bendrojo vidaus produkto (BVP) ir kiti išvestiniai rodikliai. Dauguma svarbių pasaulio organizacijų, tokių kaip Pasaulio bankas, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Europos komisija, Jungtinės tautos ir kitos organizacijos, kurios padeda šalims vystytis, savo rekomendacijas teikia remiantis šalių pateikiamais arba organizacijos surinktais duomenimis. Kaip pavyzdžius galima pateikti Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą bei EBPO organizacijas. Lietuva turėjo pasiekti ne tik ekonominius šalies rodiklius, bet ir patobulinti savo teisinę sistemą, jog kitų sričių vertinimo rodikliai turėtų galimybes pasiekti rekomenduojamą lygį. Verta paminėti, jog tokios aprėpties tyrimai ir rodiklių pateikimai su rekomendacijomis reikalauja labai didelių laiko, žmogiškųjų bei finansinių išteklių.

Pažymėtina, kad skirtingi indeksų autoriai taiko skirtingas metodikas vertindami padėtis šalyse. Pasaulinių indeksų sudarytojai, savo turimus išteklius daugiausia skiria kiek įmanoma daugiau įvertinti šalis, išskiriant šalis regionais ar išsivystymo lygiais. Atskirų šalių mokslininkai sudarinėdami savo šalių vertinimo indeksus atsižvelgia į pasaulinę praktiką ir keliamus standartus, bet savo šalies tyrimams prideda jiems aktualius vertinimo mechanizmus, tad bendrame šalių lyginimo kontekste tokių indeksų ir rodiklių iš dalies lyginti nebegalima. Tokia praktika yra dėl jau minėtų labai didelių išteklių poreikio, tad kiekvienai ekspertų grupei tenka apsiriboti labiau koncentruojantis į vienus ar kitus šalies ar šalių vertinimo elementus. Dėl to, remtis tik vienu pateikiamu rodikliu, norint priimti visuomenei svarbius sprendimus, nepakanka.

Atkreiptinas dėmesys į rodiklius susijusius su socialinio kapitalo vertinimu, nes savanorystė tiesiogiai veikia formuojant šalies socialinį kapitalą. Skirtinguose indeksuose ar rodiklių apibrėžimuose naudojami įvairūs socialinio kapitalo sąvokos apibrėžimai. Atsižvelgiant į analizuojamus indeksus ir juose pateiktus apibrėžimus, daugelyje jų yra akcentuojamas visuomenės tarpusavio ryšių įvertinimas, kuris išnaudoja ekonominius šalies pasiekimus taip pat atsižvelgiant į visuomenės ir valstybės institucijų tarpusavio sąveikavimą. Šiame tyrime, socialinio kapitalo sąvokos apibrėžimas bus naudotinas pagal „Legatum“ Pasaulio gerovės indekso kūrėjų¹¹ pateikiamą formuluotę – socialiniu kapitalu yra matuojamas visuomenės darnumas – kiek visuomenės nariai yra linkę vienas kitu pasitikėti, padėti vieni kitiems įsitraukti į visuomeninę veiklą ir kaip visuomenė sąveikauja su valstybės institucijomis. Indekso autoriai, socialinio kapitalo, kaip statistinio rodiklio apibrėžimą išskirto į penkias sudedamąsias dalis – asmeniniai ir šeimos santykiai, asmenių socialinių tinklų vertinimas, pasitikėjimas kitais žmonėmis visuomenėje, pasitikėjimas valstybinėmis institucijomis, pilietinis ir socialinis dalyvavimas.

¹¹ Pasaulio gerovės indeksas, The Legatum Prosperity Index, 2019, <https://www.prosperity.com/about/resources>

2.1. Pasaulio gerovės indeksas (The Legatum Prosperity Index)

Išskirtinas Pasaulio gerovės indeksas¹², kurio reikšmės yra įtrauktos ir į Lietuvos 2021–2030 metų nacionalinį pažangos planą (Antrojo strateginio tikslo poveikio rodiklis susietas su Socialinio kapitalo vertinimu: esama reikšmė - 42,6 balo (2019), planuojama 47 (2025) ir 55 (2030))¹³. „Legatum Institute“ Pasaulio gerovės indeksas yra sukurtas atsverti pasaulyje dominuojančius ekonominius šalių vertinimo rodiklius. Indekso autoriai teigia, jog šalies raidą tikslinga matuoti įvairiais visuomenei funkcionuoti svarbiais rodikliais kurie atspindi ir pilietinės visuomenės – socialinio kapitalo vertės rėmuose. Atsižvelgiant į tai, šiame indekse gana aiškiai yra išskirtas savanoriškos veiklos masto vertinimo rodiklis, kuris yra sudedamoji, rodiklio apibrėžiančio dalyvavimo visuomeninėse ir pilietinėse veiklose mastus dalis. Apibendrintai, galima išskirti tai, jog socialinio kapitalo indeksas skirtas vertinti pasitikėjimo ryšius tarp visuomenės ir institucijų bei tiesiog tarp atskirų visuomenės narių.

Naujausiame, 2019 metais „Legatum“ instituto paskelbtame reitinge¹⁴, apibendrintas Lietuvos vertinimas pozicionuojamas 33 vietoje. Atsižvelgiant į socialinio kapitalo rodiklį, tarp kitų įvertintų 167 šalių, yra ganėtinai kuklus – 141 vieta. Nuo pirmajame dešimtuose esančių valstybių sąrašo Lietuvos socialinio kapitalo vertinimas skiriasi bent trisdešimčia punktų. Lyginant su kaimyninėmis valstybėmis – Estija, Latvija ir Lenkija, Lietuvos rezultatas reikšmingai skiriasi tik nuo Estijos, kuri reitinguojama 38-oje pozicijoje. Savo ruožtu Latvija ir Lenkija pozicionuojamos sąlyginai greta – atitinkamai 130 ir 111 pozicijose, atsižvelgiant į bendrą, socialinio kapitalo įverčio rodiklį.

Indekso sudarytojai, savo 2019 metų ataskaitoje¹⁵, akcentuoja tai, jog reiktų labdaros ir paramos fondams, bei filantropų draugijoms, remiantis šiuo rodikliu, investuoti ne tik į pagalbą probleminėms visuomenės grupėms, bet ir pradėti skirti savo dėmesį ir lėšas bendram socialinio kapitalo stiprinimui, kuris gerina tarpusavio ryšius tarp visuomenės narių bei didina pasitikėjimą valdžios institucijomis.

2.2. Pasaulinio konkurencingumo indeksas (The Global Competitiveness Index)

Pasaulinio konkurencingumo indeksas¹⁶ labiau orientuotas į ekonominius šalies rodiklius, verslo kūrimo sąlygas ir investicijų lauko vertinimą. Remiantis juo, Lietuva yra 39-oje vietoje tarp 141 kitų šalių.

¹² Pasaulio gerovės indeksas, The Legatum Prosperity Index, 2019, <https://www.prosperity.com/about/resources>

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas. <https://lr.v.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/lietuvos-pazanga-kaip-jos-siekiamo>

¹⁴ Pasaulio gerovės indeksas, The Legatum Prosperity Index, 2019, <https://www.prosperity.com/about/resources>

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Pasaulio konkurencingumo indeksas, World Economic Forum, 2019, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

Dėl pastaruoju metu pasauliniuose vertinimuose dažnai akcentuojamo socialinio kapitalo svarbos, į konkurencingumo indeksą nuo 2019 metų pradedama įtraukinėti ir šį rodiklį. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į Pasaulio konkurencingumo indekse pateikiamą socialinio kapitalo vertinimo rodiklį, Lietuva pozicionuojama 89-97 vietose iš 141 vertinamos valstybės. Verta pabrėžti, jog šiame rodiklyje, kuris pateikiamas pasaulio konkurencingumo indekse, savanorystė, kaip atskira, svarbi sudedamoji dalis nėra išskiriama.

Pasaulio konkurencingumo indekso tyrėjų komanda siūlo ne tik remtis tuo, kad geriausias būdas mažinti šalies atsilikimą nuo regiono ar pasaulio lyderių keliant šalies ūkio pajėgumus ir investuojant į technologijas. Rekomenduojama rasti kelią, kuris padėtų pamatyti reikalingumą investuoti ir į žmogiškąjį kapitalą, kurti darbo rinkos sistemas kurios padėtų apsaugoti žmones, o ne darbdavius. Akcentuojama, jog sparčios investicijos į technologijas gali stipriai pakenkti šalies plėtrai, nes darbo rinka be papildomų investicijų nesugebės prisitaikyti prie permainų ir taip bus prarasta inercija nuosekliai gerinti šalies ekonomiką ir gyvenimo sąlygas.

2.3. Pasaulinis dosnumo indeksas (World Giving Index)

Pasaulinis dosnumo indeksas¹⁷ yra dešimtmetį fiksuojamas rodiklis vis didėjančiam įtraukiamų pasaulio šalių ir teritorijų skaičiui. Šiame indekse svarbiausi rodikliai išskiriami į tris dedamąsias – (i) pagalba nepažįstamajam, ar asmeniui kurio nepažįstate, kuriam ar kuriems reikėjo pagalbos; (ii) visuomenės lėšų suma skiriama labdarai; (iii) savanoriškos veiklos organizacijai skirtas laikas. Pasaulinis dosnumo indeksas pasižymi konkrečiais, dosnumą ir pagalbą kitiems visuomenės nariams matuojančiais rodikliais.

Pasaulinio dosnumo indekso vertinime Lietuva yra vertinama ganėtinai prastai. Bendrame reitingo pateiktame vertinime esame tarp paskutiniųjų dešimties prasčiausių vertinimą turinčių valstybių, atsižvelgiant į apibendrintą dešimties metų vertinimo laikotarpį.¹⁸ Pagal dešimties metų laikotarpyje sudarytą bendrą dosnumo indeksą esame 121 reitingo vietoje iš 126 įvertintų valstybių. Kita vertus 2018 metais Lietuvos dosnumo rodiklių įvertinimas buvo 138 vietoje tarp 144 tuo metu vertintų valstybių. Tuo tarpu, šiame indekse vertinamo savanoriškai veiklai skirto laiko kontekste, Lietuvos vertinimas 2018 metais buvo, jog 18% žmonių iš vertintos populiacijos skyrė savo laiką savanoriškai veiklai ir Lietuva reitinguota 77 vietoje iš 143 valstybių.

¹⁷ Charities Aid Foundation, World Giving Index 2018, <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2018-publications/caf-world-giving-index-2018>

¹⁸ Charities Aid Foundation, World Giving Index 10th Edition, 2019, <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2019-publications/caf-world-giving-index-10th-edition>

Pasaulinio dosnumo indekso mokslininkai 2017 metais pradėjo naują programą skirtą atsakyti į labai dažnai užduotą, bet indekso sudarymo ribose niekaip neatsakomą klausimą – „ko reikia šalims, jog dosnumas visuomenėje būtų didelis?“ Programoje „Pagrindas didėjančiam dosnumui“ (The Groundwork for Growing Giving)¹⁹, tyrėjai išskiria tris sritis kuriose sėkmingai atliekami žingsniai gali padėti inicijuoti visuomenės dosnumą tiek labdara, tiek savanoriavimui skiriamu laiku tiek ir pagalba vienas kitam – valdžios institucijoms; tarptautiniams labdaros fondams; visuomeninėms organizacijoms.

Valdžios institucijoms rekomenduojama užtikrinti teisingą, nuoseklų ir atvirą reguliavimą. Taip pat siūloma kiek įmanoma supaprastinti tvarkas kontroliuojančias paramos dalijimą visuomenėje, kurti kiek įmanoma daugiau visuomeninių paramos iniciatyvų. Tikslinga išlaikyti pagarbą nevyriausybinėms ir ne pelno siekiančioms organizacijoms, kurios pasisako jautriomis visuomenei temomis, taip ugdant pilietinę visuomenę ir formuojant ją kaip svarbų ir svarų balsą visuomenės gyvenime.

Tarptautiniams fondams siūloma sukurti infrastruktūrą, kuri užtikrintų jautrių problemų sprendimams finansavimą ir po to, kai labdara baigiasi. Taip pat akcentuojama siekti kiek įmanoma daugiau skaidrumo ir atskaitomybės finansuojant tiesiogiai pagalbą teikiančias organizacijas.

Pilietinei visuomenei ir jos organizacijoms skiriamas raginimas, užtikrinti kokybišką veiklos valdymą bei nuoseklų visuomenės pasitikėjimą vienas kitu ir valstybės institucijomis. Palaikyti ir inicijuoti vietos bendruomenės dalyvaujant sprendimų priėmimo, bei atrasti ir išplėtoti pasitikėjimo ir dalijimosi savo laiku tradicijas, taip sukuriant ilgalaikę pagalbą ir išteklius tarp visuomenės narių.

2.4. Pasaulio jaunimo gerovės indeksas (Global Youth Wellbeing Index)

Nuo 2017 metų, pradėtas fiksuoti jaunimo amžiaus grupei skirtas Pasaulio jaunimo gerovės indeksas²⁰, šiuo metu apimantis 29 pasaulio šalis. Indekse vertinami lyčių lygybės, ekonominių galimybių, švietimo, sveikatos, piliečių dalyvavimo, saugumo bei informacinių ir ryšių technologijų rodikliai. Taip siekiant įvertinti jaunimo visuomenės grupės turimas galimybes visuomenėje ir valstybės skiriamą dėmesį bei investicijas. Šis indeksas yra naujas ir plėtojamas įrankis, skirtas palyginti jaunimo turimas sąlygas pasaulyje, taip sudarant galimybes prognozuoti ir įvertinti tikėtinus valstybių visuomenių raidos scenarijus. Šiuo metu indekse nėra įtraukiama Lietuva, kaip ir daugelis kitų ES šalių narių.

¹⁹ Charities Aid Foundation, The Groundwork for Growing Giving, 2019, <http://www.cafounda.com/about-us/caf-campaigns/campaigning-for-a-giving-world/groundwork-for-growing-giving/executive-summary.html>

²⁰ Pasaulio jaunimo gerovės indeksas, 2019, <https://www.youthindex.org/>

2.5. Savanoriškos veiklos įtaka Bendrajam vidaus produktui (BVP)

Savanorystę, galima vertinti kaip veiklą, kuri generuoja gražą tiek dalyviams, organizatoriams ar pagalbą gaunančios visuomenės grupėms, bet ir veiklą, kuri prisideda prie ekonominių šalies rodiklių. Viena iš populiariausių ir plačiai Europoje naudojama metodika, skirta įvertinti ekonominę savanoriavimo veiklą yra atliekama remiantis Džono Hopkinso universiteto atliktu tyrimu. Pateikiama metodika įvertina šalies surinktus duomenis iš savanorišką veiklą koordinuojančių institucijų arba reprezentatyviose apklausose gautus duomenis apie savanorystei skyrusių žmonių skaičių, taip pat dažnumą ir laiką. Remiantis minėtina metodika, yra įvertinama kiek žmonių skyrė savo laiką savanoriavimui per metus ir išvedamas darbo dienų, skirtų savanorystei skaičius. Tuomet, pagal šalies vidutinį darbo užmokestį yra įvertinamas savanoriaujant praleistas laikas ir prilyginamas šalies sukuriama BVP.

Pirmasis bandymas įvertinti Lietuvoje savanorių kuriamą ekonominę vertę buvo atliktas 2012 metais. Tyrejai remdamiesi atkuriamosios vertės metodu įvertino, jog „2010 metais 339569 savanoriai dirbo 1 213 9585 pilnas darbo dienas, kurių atkuriamoji vertė - 1 406 249 480 litų arba 1,5 % BVP.“²¹ Palyginimui, Danijoje savanoriška veikla sudarė 9,6 % bendrojo BVP 2009 metais. Atsižvelgiant į ekonomikos bei savanoriavimo masto pokyčius, Lietuvoje nuo 2012 metų, pagal tyrėjų atliktus skaičiavimus^{22,23,24}, savanorystės sukuriama ekonominė vertė valstybei sudaro apie 1,5% kasmet.

2.6. Europos švietimo informacijos tinklas (EURYDICE)

Europos Sąjungos institucijose savanorystės tematika, pastaraisiais metais, dėl pasirodžiusių ne itin palankių šalių narių savanoriavimo, socialinio kapitalo raiškų indeksuose, taip pat yra suaktyvėjusi²⁵. Kylančios diskusijos susijusios tiek su jaunimo tiek su visų amžiaus grupių savanoriškos veiklos ir socialinio kapitalo formavimu. Šiuo metu pastebimas didėjantis jaunų žmonių savanoriavimo faktas²⁶ – savanoriškoje veikloje bent vieną kartą per metus 2011 metais dalyvavo

²¹ Tamutienė, I., Civinskas R., Savanoriškos veiklos indėlio ekonominis vertinimas Lietuvoje, 2012.

https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/1321/1/ISSN1822-7996_2012_V.6.N.1.PG_61-72.pdf

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija ir Vidaus reikalų ministerija, Savanorystės skatinimo laboratorijos kūrimas, 2020. <http://kurkl.lt/projektai/socialiniu-inovaciju-skatinimas-itraukiant-valstybes-tarnautojus/>

²³ NVO informacijos ir paramos centras, Savanorių indėlis į Lietuvos biudžetą net 7,4%, 2018.

<https://sc.bns.lt/view/item/289811> http://www.3sektorius.lt/docs/Savanoryste_Lietuvoje_indelis_BVP_2018_2019-12-16_12:29:35.pdf

²⁴ NVO informacijos ir paramos centras, Savanoriškos veiklos svarba ir indėlis į šalies BVP, 2018.

²⁵ EURYDICE, Overview, 2020, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/ongoing-reforms-and-policy-developments-27_en

²⁶ EURYDICE, Focus On: Do we need solidarity in Europe? 2018, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/focus-do-we-need-solidarity-europe_en

apie 22% jaunimo populiacijos, o 2019 metais fiksuotas ~ 30% jaunimo populiacijos savanoriavimo rodiklis, tuo tarpu tarp vyresnių amžiaus grupių savanoriavimo rodiklis kinta nežymiai. Probleminės sritys, išskiriamos Eurydice savanorystės tematikos straipsniuose yra: (i) nepadengiamos savanoriavimui kylančios išlaidos, (ii) nėra oficialiai įvertinama atlikta veikla, (iii) įgyti gebėjimai ar (iv) praktiškai įrodytos tam tikros kvalifikacinės žinios. Atsižvelgdami į šias problemas, autoriai ragina rasti priemonių, šioms problemoms spręsti bendru, Europos Sąjungos lygiu, jog atsirastų galimybės gerinti savanoriavimo sąlygas ne tik šalių viduje, bet ir sudaryti galimybes kokybiškai savanoriauti visose ES šalyse.

Nagrinėti valstybių vertinimo indeksai rodo, kad savanoriškos veiklos raiškos matavimas populiarėja, vis dažniau ją įtraukiant į sudėtinis rodiklius (pvz. socialinis kapitalas) ar išskiriant kaip savarankišką; valstybių vertinimo indeksuose šalia ekonominių rodiklių vis didesnis dėmesys skiriamas asmens savybėms, gebėjimams.

3. Jaunimo savanoriškos veiklos situacija Lietuvoje

2013 metais atliktas išsamus ES šalių narių jaunimo visuomeninės veiklos tyrimas, kuriame pateikiami gauti rezultatai lyginami tarp šalių narių. Eurobarometro duomenimis, „Lietuva yra viena iš trijų ES valstybių (kartu su Vengrija ir Kipru), kurių jaunimas yra nelinkęs įsitraukti į visuomeninę veiklą Lietuvoje –63 %, Kipre –67 %, Vengrijoje –63 %, ES vidurkis –44%“²⁷. Minėtu rodikliu pateikiama nedalyvaujanti visuomeninėje veikloje jaunimo dalis, tad kuo aukštesnis nedalyvavimo procentas tuo blogesni šalies vertinimo rezultatai. Iki 2017 metų eurobarometro apklausose fiksuotas bendras visuomeninės veiklos rodiklis 2019 metų apklausoje buvo reformuluotas, tad rodiklio pokyčius galima vertinti tik iki 2017 metų. Pagal Eurobarometro duomenis, jaunimo įsitraukimas į visuomeninę veiklą tiek Lietuvoje tiek kitose ES šalyse narėse neturi ženklaus gerėjimo, o bendro šalių narių jaunimo aktyvumo vidurkis lyginant metais svyruoja – 2013 metais – 44,5%, 2015 metais 53%, 2017 metais. – 49,7%. Lietuvos jaunimo nedalyvavimo visuomeninėje veikloje rodiklis iš esmės stabilus ir kiek prastėjantis – 2013 metais. – 61% jaunimo dalyvavusio tyrimo nedalyvavo visuomeninėje veikloje, 2015 metais – 61%, 2017 metais – 63%. Vertinant šį rodiklį pagal pokyčius tarp amžiaus, lyties ir gyvenamosios vietos, pastebėtina, jog pagal amžių ženklus dalyvavimo veiklose mažėjimas pastebimas tiek ES tiek ir Lietuvoje, kuo vyresnis asmuo jaunimo tarpe tuo mažiau yra linkęs jungtis į savanoriškas veiklas. Pastebėta, jog Lietuvoje galima išskirti du etapus jauno žmogaus amžiaus ribose – nuo 18 ir nuo 25 metų, po kurių dalyvavimas savanoriškoje veikloje ženkliai krenta (1 lentelė). Lietuvoje, nuo 16 – 18 metų amžiaus grupėje dalyvavimas visuomeninėje veikloje vyrauja apie 60%, nuo 19 metų iki 25 metų dalyvavimas visuomeninėje veikloje vyrauja apie 40% nuo 25 metų tik apie 20% jaunimo dalyvauja visuomeninėje veikloje. Europos sąjungoje pastebimas tolygus dalyvaujančių visuomeninėje veikloje jaunimo skaičiaus mažėjimas nuo 42% 17-18 metų jaunimo tarpe iki 29% - 28% tarp 29 ir 30 metų jaunimo. Skirtumas tarp lyčių nėra pastebimas, o tarp gyvenamosios vietos verta paminėti, jog Lietuvoje vyrauja skirtumai – mažesnėse gyvenvietėse mažiau dalyvaujama negu miestuose (60% miestuose ir 76% kaimo vietovėse), tuo tarpu apžvelgiant ES vidurkį, šie rodikliai nesiskiria ir pastebima tendencija, jog mažesnėse gyvenvietėse jaunimas visuomeninėje veikloje dalyvauja aktyviau negu miestuose ir didmiesčiuose.

²⁷ Makauskaitė, M., Pikžirnis, A., Pilietinio ugdymo efektyvinimas bendrojo ugdymo mokyklose. Geriausios tarptautinės praktikos ir jų pritaikymo galimybės Lietuvoje, 2015, http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2015/10/Pilieti%C5%A1kumo-ugdymas_Arnoldas-Pik%C5%BEirnis-ir-Mant%C4%97-Makauskait%C4%97.pdf

1 lentelė. Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių narių jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje lyginamoji lentelė.

Ar per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavote savanoriškoje veikloje?							
Lietuva				ES			
	2015	2017	2019		2015	2017	2019
	Taip	Taip	Taip		Taip	Taip	Taip
15 metų	32.0%	100.0%	NA	15 metų	30.8%	30.0%	35.5%
16	34.6%	75.0%	100.0%	16	30.8%	31.5%	42.2%
17	42.9%	50.0%	53.8%	17	36.1%	32.0%	41.8%
18	22.7%	55.6%	66.7%	18	29.5%	35.5%	37.5%
19	37.5%	13.3%	40.0%	19	24.4%	32.8%	36.2%
20	16.7%	44.4%	35.7%	20	27.0%	32.1%	33.6%
21	29.0%	27.6%	42.9%	21	26.1%	32.8%	35.5%
22	30.8%	27.3%	26.1%	22	24.6%	31.1%	33.6%
23	14.3%	35.1%	51.9%	23	22.8%	31.2%	32.0%
24	12.5%	28.6%	34.8%	24	26.3%	32.7%	30.3%
25	19.0%	35.3%	35.3%	25	26.6%	26.2%	31.9%
26	14.8%	20.7%	12.1%	26	22.4%	28.0%	30.0%
27	14.3%	29.6%	27.1%	27	21.9%	26.3%	28.2%
28	20.0%	8.1%	23.5%	28	22.3%	22.8%	30.7%
29	15.0%	23.1%	20.8%	29	21.7%	21.2%	28.8%
30 metų	27.3%	19.0%	23.7%	30 metų	22.0%	24.9%	27.5%
Vidurkis	24.0%	37.0%	39.6%	Vidurkis	26.0%	29.4%	33.4%

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Eurobarometro duomenis.

Tolimesniuose, po 2015 metų eurobarometro atliktuose jaunimo populiacijos tyrimuose, visuomeninės veiklos rodiklis yra papildomas atskiru savanoriavimą vertinančiu rodikliu. Nuo 2015 metų Lietuvos savanoriaujančio jaunimo rodiklis paaugo beveik 10 procentinių punktų, nuo 22,6% iki minėtų 31,3%, o ES šalių narių reitinge užima 14 vietą tarp 28 šalių. Pagal šį rodiklį, Lietuva, vertinant kitų ES šalių kontekste daro stabilią pažangą ir tikėtina artimiausiu metu pasiektų ir viršytų ES vidurkį - 2019 metais ES vidurkis 31,8%, Lietuvos 31,3%. Pagal savanoriaujančio jaunimo Lietuvoje gautus rezultatus, pastebima, jog labiau savanoriauti yra linkusios merginos (~35%, vaikinai - 28%), kiek didesniu skirtumu negu vyrauja ES šalyse (33% merginų ir apie 31% vaikinų). Didesni skirtumai išryškėja tarp jaunimo gyvenančio miestuose/didmiesčiuose ir kaimo vietovėse. Kaimiškose vietovėse savanoriauti linkę apie 18% jaunimo. Miestuose ir didmiesčiuose linkę savanoriauti dvigubai daugiau – 32% ir 34% jaunimo.

2 lentelė. Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių narių jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje palyginimas.

Ar per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavote savanoriškoje veikloje?								
2015			2017			2019		
		Taip			Taip			Taip
1	Airija	43.3%	1	Airija	40.8%	1	Airija	51.3%
2	Olandija	40.0%	2	Danija	38.7%	2	Austrija	43.3%
3	Danija	38.5%	3	Olandija	36.8%	3	Vokietija	43.0%
4	Didžioji Britanija	36.4%	4	Vokietija	36.8%	4	Slovėnija	41.3%
5	Vokietija	32.6%	5	Didžioji Britanija	34.2%	5	Belgija	41.1%
6	Kipras	30.6%	6	Slovėnija	33.7%	6	Danija	37.2%
7	Slovėnija	29.8%	7	Belgija	33.5%	7	Olandija	35.7%
8	Belgija	28.9%	8	Italija	33.3%	8	Didžioji Britanija	35.6%
9	Portugalija	28.1%	9	Austrija	32.0%	9	Kipras	34.4%
10	Austrija	28.1%	10	Kipras	31.9%	10	Graikija	33.1%
11	Čekija	28.1%	11	Graikija	30.5%	11	Estija	32.3%
12	Malta	28.0%	12	Prancūzija	30.3%	ES Vidurkis		31.8%
13	Kroatija	25.8%	13	Portugalija	30.3%	12	Portugalija	31.9%
ES Vidurkis		25.3%	14	Lietuva	29.8%	13	Italija	31.8%
14	Liuksemburgas	24.8%	15	Estija	29.3%	14	Lietuva	31.3%
15	Prancūzija	24.2%	ES Vidurkis		29.0%	15	Čekija	30.5%
16	Ispanija	23.7%	16	Čekija	27.3%	16	Ispanija	30.1%
17	Estija	23.6%	17	Rumunija	27.0%	17	Prancūzija	29.9%
18	Lietuva	22.6%	18	Lenkija	26.5%	18	Liuksemburgas	28.1%
19	Latvija	21.6%	19	Liuksemburgas	26.5%	19	Latvija	27.9%
20	Slovakija	21.3%	20	Ispanija	26.3%	20	Slovakija	27.7%
21	Lenkija	20.2%	21	Kroatija	26.3%	21	Kroatija	26.8%
22	Vengrija	19.2%	22	Vengrija	25.9%	22	Malta	26.6%
23	Suomija	18.6%	23	Latvija	24.8%	23	Bulgarija	26.3%
24	Italija	17.7%	24	Malta	24.3%	24	Vengrija	25.9%
25	Švedija	15.0%	25	Bulgarija	21.0%	25	Rumunija	25.3%
26	Rumunija	14.3%	26	Slovakija	19.5%	26	Lenkija	24.5%
27	Graikija	13.2%	27	Suomija	18.7%	27	Švedija	20.5%
28	Bulgarija	11.2%	28	Švedija	18.0%	28	Suomija	17.7%

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Eurobarometro duomenis.

2012 metais, Jaunimo reikalų departamento inicijuotame „Integruotos jaunimo politikos plėtra“ projekte, atliktuose **Jaunimo problematikos tyrimuose**²⁸ pateikiama išsami jaunimo (14-29 metų) situacija, nagrinėjami ir jaunimo dalyvavimo, savanoriškos veiklos klausimai. Iš tyrime apklaustų 23 tūkstančių jaunuolių, pusė (apie 51%) teigė, jog dalyvauja arba yra dalyvavę savanoriškoje veikloje, iš kurių apie 20% savanoriavo per paskutinius šešis mėnesius. Taip pat, tyrėjai pateikia duomenis išskirtus pagal amžiaus grupes, juose išskiriama, jog „stebima tendencija, kad kuo jaunesnė amžiaus grupė, tuo didesnė dalis yra šiuo metu dalyvaujančių arba anksčiau dalyvavusių savanoriškose veiklose: 14-18 metų – 22,4%, 19-23 metų – 19,5%, 24-29 metų – 17,7%“. Atsižvelgiant į lytį, šiek tiek labiau linkusios savanoriauti merginos (~41%) negu vaikinai (~37%). Pagal tyrime įtrauktos gyvenamosios vietos rodiklį, tyrėjai pažymėjo, jog statistiškai reikšmingų skirtumų kaimo ir miesto jaunuolių grupėse pagal dalyvavimą per paskutinius 6 mėnesius savanoriškose veiklose nenustatyta.

Vienas naujausių savanoriškos veiklos situaciją Lietuvoje nagrinėjantis tyrimas yra atliktas 2019 metais „**Social breeze**“ organizacijos užsakymu – „**Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas**“²⁹. Tyrime yra apklausti asmenys iš visų amžiaus grupių, didelis dėmesys skirtas ir moksleiviams (14-18 metų). Pažymėtina, jog tai yra vienas iš nedaugelio tyrimų, išskiriantis trumpalaikės ir ilgalaikės (trunkančios ilgiau negu 3 mėnesius) savanoriškos veiklos aspektus. Taigi, tiriant Lietuvos gyventojų požiūrį į savanorystę (2019)³⁰, 31% apklaustųjų teigė, kad yra dalyvavę savanoriškoje veikloje: 13% – dalyvavo per pastaruosius 12 mėn., 18% – seniau nei prieš 12 mėn. Sudalyvauti savanoriškoje veikloje norėtų 31% apklaustųjų.

Atsižvelgiant į tirtų moksleivių (14-18 metų) amžiaus grupę, galima išskirti, jog 47% yra dalyvavę savanoriškoje veikloje, iš jų 32% per paskutinius 12 mėnesių, o dar 15% seniau negu prieš paskutinius 12 mėnesių. Sudalyvauti savanoriškoje veikloje norėtų 37% moksleivių tarpo jaunimo.

Pagal tyrėjų pateiktus duomenis, galima išskirti priežastis motyvuojančias savanoriauti, atsižvelgiant, jog tai yra visų amžiaus grupių atsakymai. Kaip matome 1 paveiksle, svarbiausias priežastis skatinančias savanoriauti respondentai pateikė susijusias su veiklos prasmingumu, galimybe padėti kitiems, jaustis naudingiems.

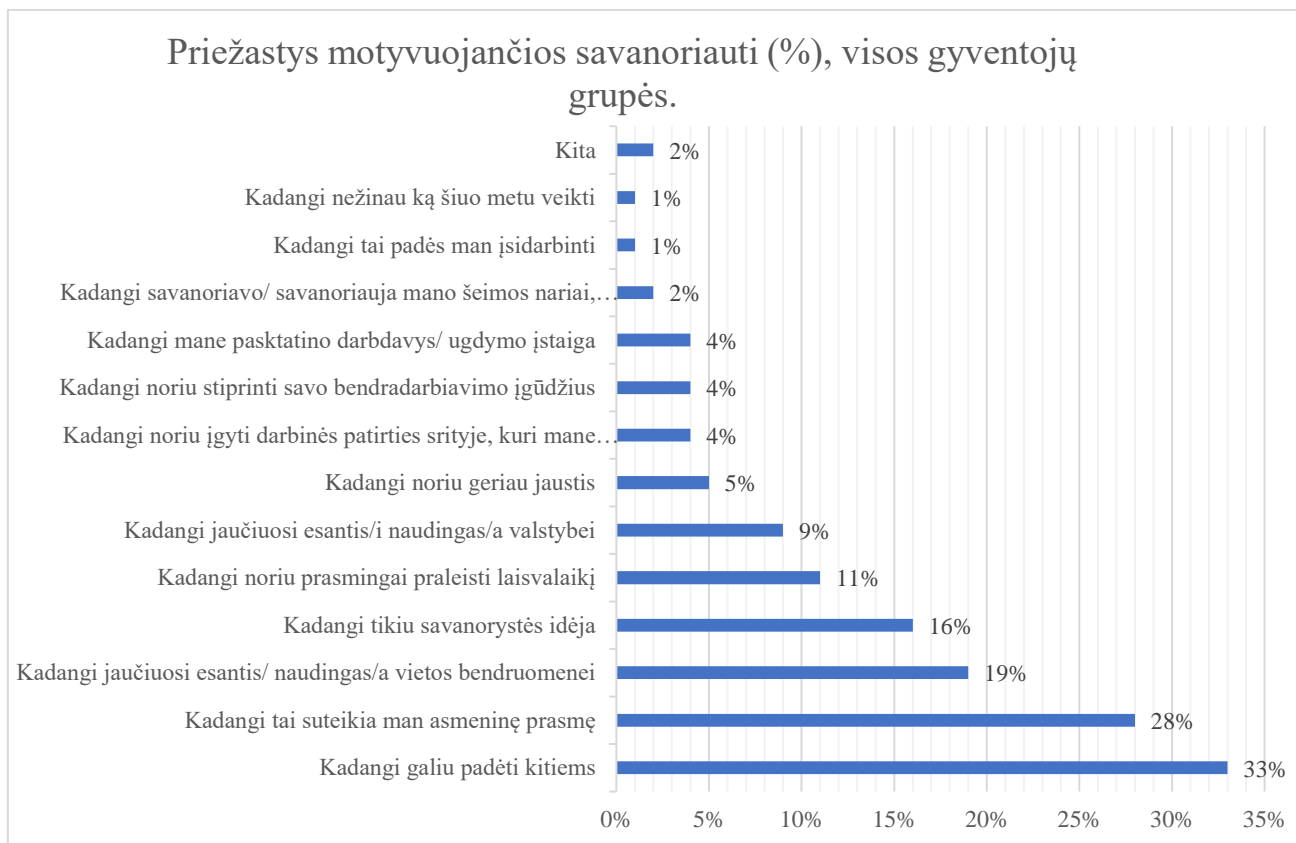
²⁸ Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, „Jaunimo problematikos tyrimai“, 2012,

<http://ijpp.lt/lt/Vir%C5%A1utinis+menu/artimiausi-renginiai/jaunimo-problematikos-tyrimai-savivaldybese/>

²⁹ Sprinter research, Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019,

<http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>

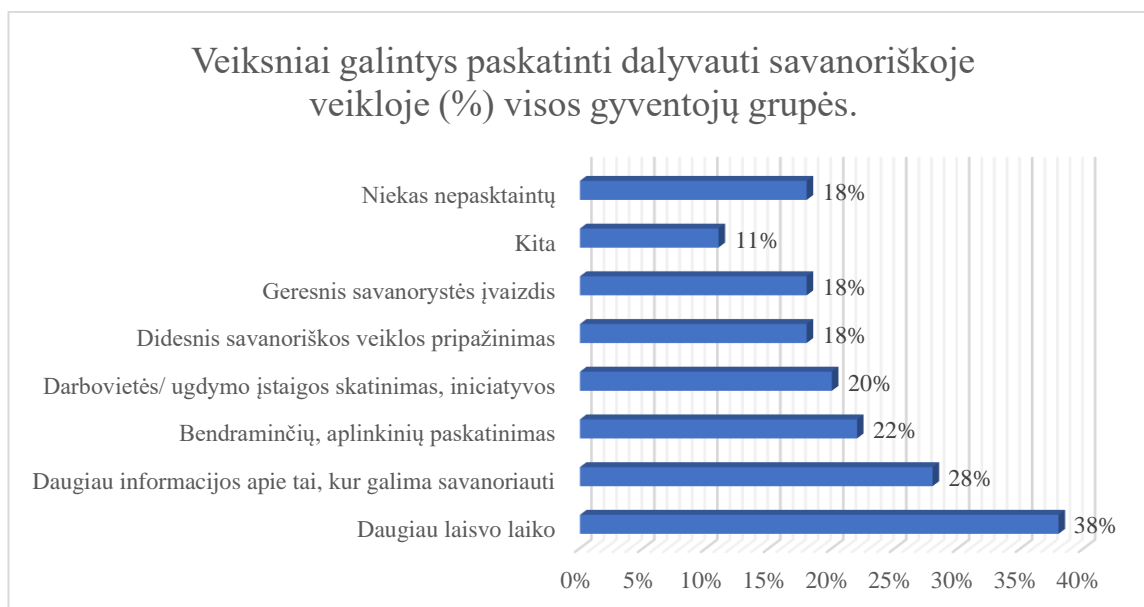
³⁰ Ten pat.

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Social breeze, 2019.

1 pav. Priežastys motyvuojančios savanoriauti, visos gyventojų grupės

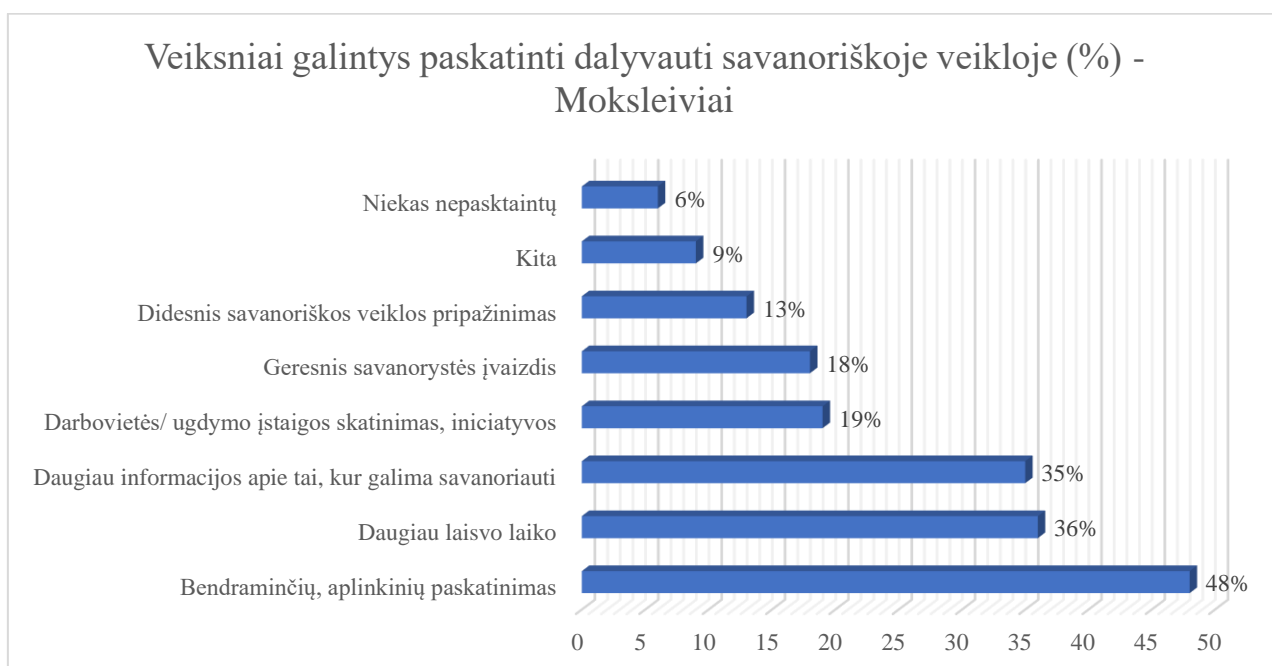
Pagal klausimų grupę skirtą įvertinti veiksnius galinčius paskatinti savanoriauti, (2 paveikslas) atsižvelgiant į visų amžiaus grupių atsakymus galima išskirti tai, jog daugiausia respondentų įvardina poreikį turėti daugiau laisvo laiko (39%), kurį galbūt galėtų skirti savanoriavimui. Kaip svarbius aspektus respondantai taip pat išskiria informacijos prieinamumo (28%) ir bendraminčių paskatinimo (22%) poreikį. Geresnis savanoriškos veiklos pripažinimas (18) ir įvaizdis (18) taip pat yra svarbūs veiksniai, galintys skatinti savanoriavimą. Išskirtina ir tai, jog 18% teigia jog, niekas nepaskatintų savanoriauti.

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Social breeze, 2019

2 pav. Veiksniai galintys paskatinti dalyvauti savanoriškoje veikloje, visos gyventojų grupės.

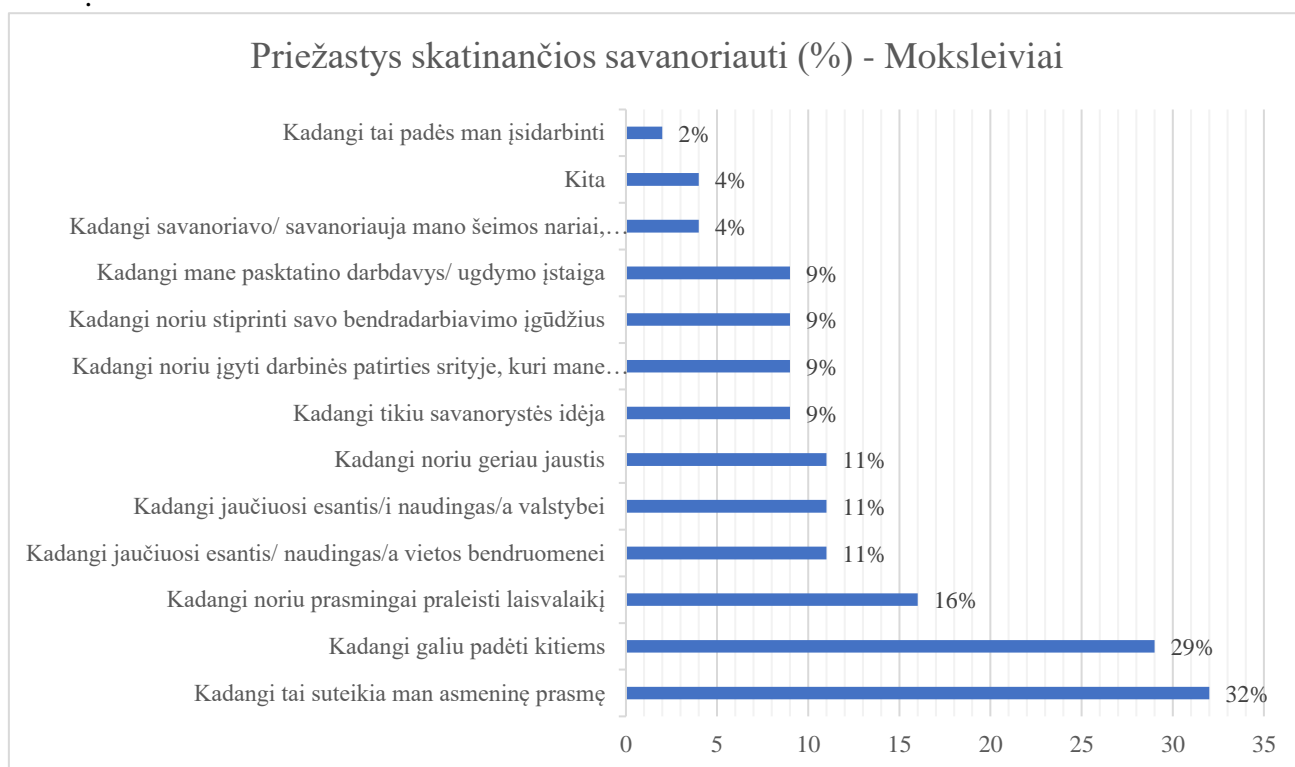
Pagal Social Breeze atliktos analizės tikslinės grupės – moksleivių, duomenis, taip pat galime sudaryti skatinančių veiksnių ir priežasčių savanoriauti grafikus. Atsižvelgiant į 3 paveiksle matomus duomenis galime teigti, jog moksleivius skatinantys veiksniai iš dalies skiriasi nuo bendro, visų amžiaus grupių grafiko. Kaip matome, moksleivius labiausiai skatinantis savanoriauti veiksnys įvardijamas bendraminčių, aplinkinių paskatinimas (48%), daugiau laisvo laiko (36%) ir daugiau informacijos apie savanoriavimą (35%) atitinkamai yra antrasis ir trečiasis pasirinkimai, kurių rodikliai yra labai panašūs, iš ko galima spręsti, jog rimtai vertinti reikia abu aspektus kartu.

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Social breeze, 2019.

3 pav. Veiksniai galintys paskatinti dalyvauti savanoriškoje veikloje moksleivius.

Pagal priežastis skatinančias savanoriauti, moksleiviai labiausiai išskiria veiklos įprasminimo aspektus. 32% respondentų moksleivių tarpe įvardina, jog savanoriauti skatina asmeninės prasmės priežastys, taip pat 29% išskiria, jog galėjimas padėti kitiems, dar 16% įvardina prasmingai praleisti laisvalaikį, kaip savanoriavimą skatinančias priežastis.

Šaltinis : Sudaryta autorių pagal Social breeze, 2019.

4 pav. Priežastys skatinančios savanoriauti moksleivius.

Tyrėjai pateikia asmenų teigiamai ir neigiamai vertinančių savanorystę profilius juos palygindami tarpusavyje –

Teigiamai vertinantys savanorystę

Moterys (56%)
 Jaunesnio amžiaus žmonės (48%)
 Gyventojai su aukštuoju išsimokslinimu (32%)
 Dirbantys ar mokiniai / studentai (58%, 14%)
 Savanoriavę ar norintys užsiimti savanoriška veikla (39%)

Skeptiškiau vertinantys savanorystę

Vyresnio amžiaus žmonės (44%)
 Gyventojai su viduriniu išsilavinimu (41%)
 Patys sau darbdaviai, pensininkai (9%, 18%)
 Nedalyvavę savanoriškoje veikloje ir neketinantys pabandyti

Išskirtini svarbūs visuomenės požiūrio į savanorystę aspektai, susiję su **savanoriškos veiklos kuriamomis kompetencijomis**. Minėto tyrimo respondentai (visos amžiaus grupės 15-75 metų bendrai)³¹ dažniau sutiko, kad savanorystė – tai labai gerbtina veikla, kuri duoda daug naudos visuomenei (28% – visiškai sutiko, 54% – sutiko), *savanoriavimas suteikia galimybę tobulinti jau turimus asmens įgūdžius ir profesines kompetencijas* (atitinkamai 22% ir 56%). Respondentai pritarė, kad savanorystė turėtų tapti įprastine veikla, kuri užtikrintų kiekvieno asmens indėlį į bendruomenės gerovę (17% – visiškai sutiko ir 48% – sutiko). Moksleiviai (14-18 metų) labiau pozityviai, negu bendrai gyventojai, vertina savanorystę – apklaustieji dažniau sutiko, kad savanoriavimas suteikia galimybę tobulinti jau turimus asmens įgūdžius ir profesines kompetencijas (visiškai sutiko 40%, sutiko 50%), savanorystė – tai labai gerbtina veikla, kuri duoda daug naudos visuomenei (36% ir 50%), savanorystė turėtų tapti įprastine veikla, kuri užtikrintų kiekvieno asmens indėlį į bendruomenės gerovę (30% ir 49%).

Pažymėtina, kad atlikę Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimą, tyrėjai pabrėžė: 1) per paskutinius septynerius metus savanorystę palankiau ėmė vertinti daugiau nei penktadalis visuomenės; 2) savanorystė ypač populiari jaunesnėse amžiaus grupėse – šia veikla niekada neužsiimančio žmogaus profilis tampa vis labiau vyresnis bei žemesnio išsimoklinimo; 3) pagrindiniai savanoriškos veiklos „varikliai“ yra galimybė padėti kitiems bei asmeninės prasmės matymas³². Svarbu pastebėti, kad asmeninės prasmės matymas itin stiprus jauniausioje – mokyklinio amžiaus respondentų grupėje.

Paminėtinas **Pilietinės galios indeksas**³³ - vienas aktyviausiai Lietuvos pilietinės visuomenės veiklos rodiklius fiksuojantis ir vertinantis indeksas yra skelbiamas Pilietinės visuomenės instituto tinklalapyje. Tyrėjų apskaičiuojamas Pilietinės galios indeksas sudaromas atsižvelgiant į įvairius pilietinės visuomenės aktyvumą ir raštingumą vertinančius rodiklius. Šio tyrimo atžvilgiu, savanoriškos veiklos vertinimas, indekso sudarytojų yra įvertinamas išskaidant į pagrindines savanoriškos veiklos dalis: a) dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose; b) dalyvavote vietos bendruomenės veikloje; c) neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu); d) dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje.

Nagrinėjant bendrus indekso duomenis, galima teigti, jog pilietinės visuomenės galia, Lietuvoje, vis auga. Fiksuojamas nedidelis, bet ganėtinai stabilus indekso augimas nuo 2007 metų,

³¹ Sprinter research, Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019 <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>

³² Ten pat.

³³ Pilietinės visuomenės institutas, Pilietinės galios indeksas 2019, http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2020/05/PGI_2019metai.pdf

kuris aukščiausią savo vertę įgijo 2019 metų vertinime – 39,7 balo iš 100 galimų. Verta paminėti, jog sudarant Lietuvos Pilietinės galios indeksą yra papildomai įvertinamas vienos iš visuomenės grupių pilietinės galios indeksas. 2016 metais buvo papildomai skirtas dėmesys jaunimui nuo 15 iki 29 metų, o 2019 metais įvertinti Lietuvos mokytojai. Mokytojams sudarytas pilietinės galios indeksas įvertintas aukščiau už bendra Lietuvos pilietinės galios indeksą – 53,7 balo. Vertindami jaunimą 2016 metais, tyrėjai apskaičiavo, jog geresni mokymosi rezultatai turi teigiamą poveikį pilietinio aktyvumo indeksui – „vienu balu didesnis pažymių vidurkis padidina pilietinę galią vidutiniškai 2,5 balo, o pilietinio aktyvumo indeksą – net 6,5 balo.“ Tyrėjai teigia, jog jaunimas kuris susijęs su savanoriavimo organizacijomis pilietinės galios indeksas didesnis per 20 balų – 58,1, o jaunimo kuris nesavanoriauja 38.³⁴ Atsižvelgdami į pateikiamus jaunimo tyrimų rezultatus, tyrėjai akcentavo, jog reikia siekti suvienodinti įvairaus amžiaus ir skirtinguose regionuose gyvenančio jaunimo galimybes dalyvauti neformaliajame ugdyme.

Apibendrinant Pilietinės galios indekso rezultatus (2016), reikia pažymėti, kad savanoriška veikla užima svarbią vietą pilietinės visuomenės raiškoje. Atkreiptinas dėmesys, kad savanoriškos veiklos rodiklis turi keletą iš aukščiausių indekse naudojamų reikšmių – 2019 metais dalyvavo aplinkos tvarkymo talkose ~32% visos populiacijos, taip pat ~26% visuomenės narių dalyvavo vietos bendruomenės veikloje. Kita vertus, tik 7-8 % visuomenės narių dalyvauja visuomeninių organizacijų veikloje bei neatlygintinai dalyvauja visuomeninėje ar pilietinėse kampanijose.

Jaunimo nevyriausybinų organizacijų kuriamos socialinės vertės tyrimai³⁵ rodo, kad dalyvavimas savanorišką veiklą skatinančių organizacijų veikloje ugdo platų spektrą įvairių kompetencijų, išskirtinos jų grupės:

(i) bendrosios – problemos sprendimo, laiko valdymo, socialinės komunikacijos, ryžtingumą, atsakomybę, organizuotumas ir kt.;

(ii) dalykinės – susijusias su darbo organizavimu, planavimu, darbų paskirstymu; projektų valdymu; finansų valdymu ir kt. bei

(iii) specifinės – susijusios su organizacijos veiklos turiniu (pvz. sveikos gyvensenos, saugaus elgesio ir t.t.). Bendrosios ir dalykinės kompetencijos dažniausiai įgyjamos dalyvaujant veiklose, bet ne planingai. Planuojamos ir nariams kryptingai teikiamos yra labiau specifinės – su konkrečia organizacijos veikla susijusios kompetencijos, reikalingos organizacijos misijos turiniui palaikyti. Tyrimuose dalyvavę³⁶ respondentai pripažįsta, kad JNVO veikloje įgytos kompetencijos labai

³⁴ Pilietinės visuomenės institutas, Pilietinės galios indeksas 2016, <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>

³⁵ Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Jaunimo nevyriausybinų organizacijų kuriama socialinė vertė, 2013, http://www.3sektorius.lt/docs/Tyrimo_ataskaita_2014-12-01_14:25:47.pdf

³⁶ Ten pat.

naudingos tiek kasdieniniame gyvenime, tiek planuojantis profesinę veiklą (dalyvavimas JNVO veikloje padidina jos narių galimybes ir suteikia pranašumą dalyvaujant darbo rinkoje).

4. Institucinės (formaliosios) savanorystės plėtojimo priemonės

Nagrinėjant bendrosios ugdymo **mokyklos aplinkos įtaką savanorystei**, pažymėtina, kad savanoriaujantys moksleiviai teigia, jog savanorystės vietas jie ieško per savo ugdymo įstaigą (50%), konsultuodamiesi su šeimos nariais, draugais (45%)³⁷. Taigi, mokykla daro ženklią įtaką tiek skleidžiant informaciją apie savanorystės galimybes tiek sudarant sąlygas išbandyti savanorystę per socialines-pilietines valandas. Moksleiviai (14-18 metų) teigia, kad socialinės-pilietinės valandos juos išmoko naujų dalykų apie pilietiškumą, aktyvų dalyvavimą ir atsakingumą (41%), leidžia daugiau bendrauti su klasės draugais (38%), sužinoti daugiau apie savanorystę (35%).

LR Švietimo ir mokslo ministro 2017 metų birželio 2 d. įsakymu Nr. V-442³⁸, numatyta, kad privalomojo ugdymo programos mokiniams socialinė-pilietinė veikla yra privaloma, jai skiriama ne mažiau kaip 10 valandų (pamokų) per mokslo metus. Rekomenduojama, kad ši veikla būtų atliekama įtraukiant NVO, kuriant naudą visuomenei. Svarbu pažymėti, kad pati *privaloma socialinė-pilietinė veikla mokykloje nėra laikytina savanoryste* (savanoriškai veiklai yra būtinas laisvos valios elementas), tačiau socialinė-pilietinė veikla gali prisidėti prie savanorystės plėtojimo ir moksleivio vykdoma savanoriška veikla NVO, gali būti užskaitoma mokykloje kaip tinkamai atlikta socialinė-pilietinė veikla.

Socialinės, pilietinės, pažintinės kultūrinės veiklos tobulinimo ir rekomendacijų parengimo tyrimas (2019)³⁹ nėra tiesiogiai nagrinėjantis savanorystę, tačiau apima nemažai klausimų, susijusių su mokinių skatinimu dalyvauti **socialinėse-pilietinėse veiklose**, nagrinėjami šių veiklų organizavimo sunkumai. Pagal šį tyrimą, dažniausiai minimų (62,3%) sunkumų įsitraukti į socialines pilietines veiklas – moksleivių motyvacijos stoka.

Pasak tyrimo autorių, tai susiję su: (i) mokinių aplinkoje pozityvaus pavyzdžio trūkumu; (ii) mokyklos nepasirengusios pateikti informacijos patraukliai apie galimas veiklas, mokytojams trūksta pasirengimo.

³⁷ Sprinter research, Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019, <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>

³⁸ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. V-442 <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c84fe3124a2a11e78869ae36ddd5784f/asr>

³⁹ Socialinių inovacijų institutas. Socialinės, pilietinės, pažintinės kultūrinės veiklos tobulinimo ir rekomendacijų parengimo tyrimas, 2019. https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Tyrimo%20ataskaita.pdf

Taigi, mokiniai nemato pavyzdžio savo šeimose, jų tėvai nepalaiko tokios veiklos ir menkina jos prasmę. Tad tik mokykloje šie mokiniai gali įgyti šios veiklos prasmės supratimą ir įgūdžius. Tyrimo autoriai, kelia rekomendacijas į socialines pilietines veiklas įtraukti ne tik mokinius, bet ir jų tėvus (veiklų paiešką, prisidėjimą prie jų įgyvendinimo, bei veiklų aptarimą).

Tyrimas atskleidė, kad dalyje mokyklų nėra patraukliai paaiškinama socialinės pilietinės veiklos prasmė ir nauda, jei siūlomos neįdomios ir prasmės neturinčios veiklos (pasirinkimas ribotas - 50,7% apklaustųjų nurodė, kad trūksta socialinių pilietinių veiklų pasiūlos už mokyklos ribų (ypač tai aktualu miestelių ir kaimų mokykloms (61,8%)); dalis veiklų, kurios turi būti savanoriškos, yra primetamos ir nėra pritaikomos prie individualių mokinių poreikių, nėra suteikiama mokiniams daugiau iniciatyvos. Penktadalis (20,6 %) respondentų teigia, kad trūksta pačių mokytojų pasirengimo ugdyti socialines pilietines kompetencijas. Pagal tyrimo autorius, šiuos sunkumus iš dalies galima įveikti keičiantis patirtimi tarp mokyklų, kokie socialinės pilietinės veiklos projektai mokyklos ribose yra įdomūs ir patrauklūs įvairių amžiaus grupių ir specialių poreikių mokiniams.

Minėtame tyrime buvo išskirta socialinės pilietinės veiklos koordinavimo stoka (tik 5% respondentų teigė, kad jų mokykla turi socialinės pilietinės veiklos koordinatorius).

Problemų mokykloms kelia socialinės pilietinės veiklos refleksijos ir įsivertinimo prasmingumo trūkumas. 80,2% respondentų teigia, kad populiariausias mokinių atsiskaitymo už socialinę pilietinę veiklą būdas yra socialinės pilietinės veiklos apskaitos lapo pildymas. Tik 10,6% respondentų teigė, kad jų mokyklose taikoma atliktos veiklos įsivertinimas, refleksija ar kitas labiau prasmingas kompetencijų vertinimo būdas. 24,4% respondentų teigia, kad jų mokykloje nėra vertinama, ar mokinių vykdytos socialinės pilietinės veiklos pasiekė keltus socialinių pilietinių kompetencijų ugdymo tikslus.⁴⁰

Atkreiptinas dėmesys, kad šio tyrimo ataskaitos rengimo metu LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija rengia „**4K modelį: aš kuriu, aš keičiu, aš su kitais, aš kitiems**“ (toliau – 4K modelis), kuris turėtų pakeisti esamą socialinės-pilietinės veiklos įgyvendinimo tvarkas, sprendžiant esamas problemas. 4K modelis – tai saviraiškiu dalyvavimu ir refleksija pagrįsta nuosekli, tęstinė mokymosi veikiant veiklų seka mokykloje ir už jos ribų, kurios tikslas – padėti mokiniams siekti asmeninio tobulėjimo saviugdod būdu, ugdytis gebėjimus prisiimant atsakomybę už savo ugdymosi rezultatus, praktiškai pritaikyti įvairiais būdais įgytas kompetencijas⁴¹. Tikimasi, kad jau 2021 metų pradžioje 4K modelis bus išbandomas atskirose Lietuvos savivaldybės.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 4K modelis.

https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos/1/4k-modelis-as-kuriu-as-keiciu-as-su-kitais-as-kitiems

2018 metais pradėjo veikti **Jaunimo savanoriška tarnyba (JST)** – tai intensyvi 6 mėn. trukmės savanorystės programa jauniems žmonėms nuo 14 iki 29 metų, kurios metu jaunuoliai savanoriauja pasirinktoje akredituotoje priimančioje organizacijoje, kartą per mėnesį susitinka su savanorišką veiklą organizuojančios organizacijos paskirtu mentoriumi(e), mokosi įveikti sunkumus, mokosi apmąstyti patirtį bei įvardyti išmokimus, suformuluoti tobulėjimo kryptis⁴². JST programa sudaro jaunuoliams galimybę ne tik atrasti patinkančią veiklos kryptį, bet ir geriau pažinti save, ugdyti bendrąsias kompetencijas ir stiprinti pasitikėjimą savimi. Per šešis mėn. (ne mažiau nei 40 val./mėn.) nenutrūkstamos savanoriškos veiklos jaunuoliams skiriama 0,25 stojamojo balo į aukštąsias mokyklas.

Kurk Lietuvai programos vienas iš projektų „Savanorystės skatinimo laboratorijos kūrimas“ (2019-2020 metais)⁴³ apėmė veiklas, kurių metu buvo atliekamos Lietuvos situacijos ir užsienio gerųjų patirčių apžvalgos.

Apžvalgų metu buvo atkreiptas dėmesys į Jungtinės Karalystės pavyzdį, kur valstybės tarnautojams yra suteikiamos 3 darbo dienos per metus savanoriškai veiklai vykdyti. Tokia iniciatyva siekiama stiprinti bendruomenes ir mažinti atotrūkį tarp valstybės tarnautojų ir visuomenės⁴⁴. Projekto pabaigoje buvo pateikiamos rekomendacijos susijusios su parengtas Savanorystės skatinimo laboratorijos modeliu, keliama rekomendacija sudaryti sąlygas valstybės tarnautojams savanoriauti darbo metu (pvz. vieną dieną per metus).

Pažymėtina, kad projekto įgyvendinimo metu buvo įkurtas VšĮ „Bendrystės ir socialinių inovacijų centras“, kuris turėtų ir užtikrinti Savanorystės skatinimo modelį bei kitas iniciatyvas. Kuriamas centras sukėlė diskusijas visuomenėje dėl jo misijos dubliavimo su jau veikiančiomis NVO, reikalaujama ir daugiau diskusijų dėl valstybės tarnautojams skirtos dienos savanorystei, nes suprantama, kad ji turėtų būti neapmokama iš valstybės biudžeto, suteikiama nemokamų atostogų pagrindu ar pan.

⁴² Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, Jaunimo savanoriška tarnyba <https://jrd.lt/savanoryste/jst>

⁴³ Kurk Lietuvai. Savanorystės skatinimo laboratorijos kūrimas, 2020, <http://kurkl.lt/projektai/socialiniu-inovaciju-skatinimas-itraukiant-valstybes-tarnautojus/>

⁴⁴ Kurk Lietuvai. Savanorystės skatinimo laboratorijos modelis, 2020, <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2020/03/Savanorystes-skatinimo-laboratorijos-modelis.pdf>

5. Jaunimo savanoriškos veiklos vystymo Lietuvoje empirinis tyrimas

5.1. Empirinio tyrimo metodika

Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos kompleksiskumą bei siekiant kuo išsamiau atskleisti nagrinėjamo tyrimo objekto ypatumus, buvo pasitelktas kokybinis tyrimo metodas, kuris leidžia, išsamiau ir detaliau suformuoti tiriamojo dalyko vaizdą, geriau suvokti nagrinėjamą reiškinį (R. Tidikis, 2003)⁴⁵. Pagal W. G. Bailey (1995), pagrindinis skirtumas tarp kiekybinio ir kokybinio metodo yra apimties ir gilumos aspektuose: kiekybinis orientuojasi į platesnę tiriamųjų imtį, nes siekia parodyti socialinio reiškinio išplitimą, o kokybiniu tyrimu norima atskleisti tą patį socialinį reiškinį, remiantis informantų „akimis ir mintimis“⁴⁶, atskleisti objekto santykį su kitais, problematikos gylį.

Kokybinio tyrimo metodologija grindžiama fenomenografinio tyrimo strategija, kurios pradininkas F. Marton (1986)⁴⁷. Fenomenografija padeda išsiaiškinti kaip informantai patiria, suvokia, konceptualizuoja ir interpretuoja reiškinius ar juos supantį pasaulį (Marton, 1986). Fenomenografijos tyrimai, (angl. *developmental phenomenography*) pastaraisiais metais ypač paplito sprendžiant viešosios politikos srities problemas. Kaip pastebi V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017)⁴⁸ fenomenografijos tyrimai padeda aiškiau suvokti ir atskleisti sąlygas geresniam realybės suvokimui.

Vienas iš efektyvesnių kokybinių tyrimo metodų yra interviu (R. Tidikis, 2003)⁴⁹. Šiame tyrime naudotas *pusiau struktūruotas interviu*, kai tyrėjas turi pasirengęs klausimus-temas, kurias jis pateikia informantui. Nėra nustatytos griežtos klausimų sekos ir klausimų formuluotės, tyrėjas laisvai užduoda papildomus klausimus, jis gali paprašyti paaiškinti tai, kas jam nesuprantama, gilintis į respondentų pasakymus, klausti to, kas pasakyta, prasmės, kreipti kalbą jam reikiama linkme, susiformuoti asmeninį pokalbio palaikymo stilių. Toks interviu užtikrina, kad komunikacija tarp tyrėjo ir respondento vyktų laisvai, svarbu, kad būtų kartu aptarti rūpimi klausimai-temos.

Taip pat, šiame tyrime taikytas fokusuotų grupių diskusijos⁵⁰ (angl. *focus group*) metodas, ypač tinkantis nustatyti ir apibūdinti problemas, jas analizuoti ir kelti naujas idėjas. Taip pat, tyrimo dalyviai, išreikšdami nuomonę ir girdėdami kitų atsakymus, gali papildyti, komentuoti ar kitaip reaguoti į kitų tyrimo dalyvių nuomonę, išvalgas. Šioje sąveikoje galima aiškiau atskleisti

⁴⁵ Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: LTU, 2003. p. 362.

⁴⁶ Bailey W.G. The Encyclopedia of Police Science. New York: State University of New York, 1995.

⁴⁷ Marton, F. (1986). Phenomenography: a research approach to investigating different understandings of reality. *Journal of Thought*, Vol. 3 (21), p. 28–49.

⁴⁸ Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vilnius: Vaga.

⁴⁹ Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: LTU, 2003. p. 464.

⁵⁰ V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017) vadina sutelktųjų grupių diskusijos metodu.

nagrinėjamo klausimo įvairovę ar rasti naujumą aptariamai problemai, taip sukuriama informacija, kurią nelabai galima gauti naudojant kitus duomenų rinkimo metodus (Patton, 2001)⁵¹. Panašius akcentus išryškina ir kiti metodologai, pažymėdami, kad iš dalyvių sąveikos galima labiau apčiuopti problematikos esmę, pagrįsti bei sukurti naujų idėjų (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016)⁵².

Empirinis tyrimas atliktas 2020 m. rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais.

Empirinio tyrimo informantai. Pagal M. Q. Patton (2001), tyrėjui, atliekančiam kokybinį tyrimą, turi labiau rūpėti ne imties dydžio problema, o kuo informatyvesnių duomenų surinkimas⁵³. Literatūroje yra siūlomi įvairūs kokybinio tyrimo imties dydžiai – pagal J. Nielsen (2003), „teorija, kuri paaiškina 85% tiriamo objekto problemų, gali būti sukurta turint mažesnę negu penkių dalyvių imtį“⁵⁴; J. Neal (2005) pasisako šio skaičiaus padidinimą iki 15; kiti autoriai siūlo neprisirišti prie dydžio, bet atsižvelgti į renkamų duomenų informatyvumą – į tyrimą nauji imties vienetai įtraukiami tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas.⁵⁵ Planuojant kokybinio tyrimo etapus buvo pasitrinkta tikslinė netikimybinė tyrimo imtis:

- fokusuotos grupės diskusijos respondentais buvo pasirinkti Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) alumni nariai, aktyviai dalyvavę ir vis dar dalyvaujantys jaunimo politikos veiklose. Siekiant detaliau išanalizuoti jauni įtraukimą, buvo organizuotos 2 fokusuotos grupių diskusijos, kurių dalyvių sąrašas pateiktas 4 lentelėje.

3 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu informantai.

Kodas	Ekspertas ir jo patirtis jaunimo politikos srityse
IS1	Jolanta Sakalauskienė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės skyriaus vedėja (Jaunimo skyriaus vedėja iki 2020 metų).
IS2	Aurelija Olendraitė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vyriausioji patarėja nevyriausybių organizacijų ir bendruomenių plėtros klausimais.
IS3	Laima Rutkauskienė. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyresnioji specialistė (4K modelio koordinatorė).
IS4	Lina Blažytė. VšĮ Bendrystės ir socialinių inovacijų centro direktorė.
IS5	Milda Lukoševičiūtė. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūros konsultantė (anksčiau JRD jaunimo garantijų iniciatyvos koordinatorė, JRD programų ir projektų vadovė atsakinga už Jaunimo savanoriškos tarnybos modelio koordinavimą).

⁵¹ Patton, M. Q. (2001). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: CA: Sage Publications

⁵² Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas.

⁵³ Patton M. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park London New Delhi: SAGE Publications, 2001. p. 339.

⁵⁴ Rupšienė L. *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. p. 34.

⁵⁵ Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla, 2008. p. 105.

Rupšienė L. *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. p. 34-35.

IS6	Asta Tiškutė. Palangos atviros jaunimo erdvės darbuotoja (anksčiau JRD vyriausioji specialistė atsakinga už jaunimo politikos įgyvendinimo savivaldybėse stebėseną ir vertinimą, jaunimo reikalų koordinatorių konsultavimą bei kitas regioninės jaunimo politikos sritis).
IS7	Neringa Kurapkaitienė. Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė, edukologijos mokslų daktarė.
IS8	Rita Andrejeva. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės skyriaus vyriausioji specialistė, atsakinga už jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą (anksčiau JRD vyriausioji specialistė atsakinga už jaunimo informavimą ir konsultavimą bei kitas sritis)

4 lentelė. Fokus grupių dalyviai.

Fokus grupė Nr. 1. (Kodas FS1)	Fokus grupė Nr. 2. (Kodas FS2)
Silvija Telksnytė	Elena Sinkevičiūtė
Jurgita Juodišiūtė	Gerda Vaičiūnaitė
Aistė Eidukaitytė	Klaudijus Melys
Tadas Vadvilavičius	Kontantinas Rečkovas
Alina Batulevičienė	Skaistė Aleksandravičiūtė
Raimonda Bogužaitė	Aidas Gediminas

5.2. Empirinio tyrimo rezultatai

Tyrimo metu apklausti ekspertai teigė, kad *savanoriškos veiklos situacija Lietuvoje yra gerėjanti*, informacijos bei pasiūlos savanoriauti yra daug ir įvairios (IS6, IS8). Vis daugiau pasirodo akademinės bendruomenės susidomėjimo savanoryste (tyrimai, studijų programos studentams universitetuose ir pan). Savivaldybių atskiros programos ir skatinimo iniciatyvos taip pat stiprina savanorystės statusą visuomenėje (IS5).

Ekspertai kalbėdami apie savanorystės plėtrą, akcentavo, kad visuomenėje dar iki galo *nėra suvokiama savanorystės esmė* (IS1; IS4), dažnai yra tapatinama su „socialinėmis valandomis, stalų ir langų valymu mokykloje“ (IS1), pagalba kaimynui ir pan. Po savanorystės sąvoka padedamos įvairios veiklos ir tokiu būdu klaidinami savanoriai, ja spekuliuojama siekiant gauti pagalbą nebūtinai visuomenei naudingai veiklai (IS5). Kartais teigiama, kad rūpintis beglobiais gyvūnais yra geras pavyzdys, bet savanoriauti jaunimo organizacijoje – nieko gero (FS1). Labai retai svarstoma apie savanorystę kaip pilietinio pasipriešinimo per NVO šaltinį ar savanoriavimą elektroninėje platformoje, telefonu (IS2).

Informantai pažymėjo, kad, tarsi, informacijos yra pakankamai, kas ta savanorystė, kokios organizacijos dalyvauja, bet praktikoje vis susiduriame su informacijos ar žinojimo apie procesus nepakankamumu, bet motyvuoti jauni žmonės puikiai išsiaiškina (IS6). Kai kurios verslo organizacijos naudoja savanorystės sąvoką kviesdami jaunimą dalinti skrajutes ir jaunimas, susidūręs su tokia veikla, susiformuoja klaidingas nuostatas apie savanorystę (IS6). Jaunimo įsitraukimas į savanorystę yra labiau trumpalaikis arba epizodinis (tik apie 5 proc. dalyvauja ilgalaikėje

savanorystėje) ir vyrauja nuostata, kad savanorystė yra neatlygintina veikla (Socialinio suflerio tyrimas), vadinasi, nebelieka pačios savanorystės idėjos (IS7). Pastebėta, kad nors visuomenėje laikomasi nuomonės, kad savanorystės plėtra yra svarbi, bet Lietuvoje nėra skiriama pakankamai dėmesio savanorystės idėjos stiprinimui, jos infrastruktūrai, daugelis procesų paliekama savieigai. Tokiu būdu NVO lieka „savo burbuluose“, tik juose ir ieško savanorių, sunku išeiti į platesnę aplinką (IS7).

Taigi, informantai akcentavo, kad visuomenę reikia šviesti, ugdyti supratimą ir savanoriavimo kultūrą, diskutuoti savanorystės temomis (IS1, IS2, IS4), „...reikalingas diskurso apie savanorystę plėtojimas, tyrimai ir supratimas, kaip ši veikla reiškiasi visoje Lietuvoje, formų įvairovė ir poveikis bendruomenei“ (IS5)

Galima išskirti tyrimo informantų minėtus *formalius ir neformalius jaunimo švietimo kanalus*, susijusius su savanoryste, jos vystymu.

Bendrojo ugdymo mokyklos aplinka gali būti labai efektyvi šviečiant jaunas žmones (IS1), tiek esamų socialinių valandų (socialinės – pilietinės veiklos), tiek kitų mokomų mokykloje dalykų (pvz. Etika) kontekste, pristatant savanorystės gerąsias patirtis, bendradarbiaujant su savanorystę puoselėjančiomis organizacijomis. Atkreiptas ekspertų dėmesys, kad mokyklose organizuojamų „socialinių valandų“ turinyje nėra savanoriškumo, kuriam reikia laisvos valios ir apsisprendimo. Tai naudinga veikla visuomenėje ir ši veikla gali skatinti savanorystę, tačiau iki galo nėra aišku kaip tai turi būti organizuojama, mokyklos vadovai ne visada supranta socialinių valandų prasmės, mokytojai organizuojantys tai neturi nieko bendro su savanoryste. „*Todėl vaikai ir tėvai maištauja - kodėl sienas reikia plauti?. Tai talka aplinkai tvarkyti, o ne visuomenei naudinga veikla. Reikia profesionaliesnio požiūrio į savanorystę*“ (IS7).

Sveikintina nauja „4K modelio“ iniciatyva, kuri turėtų startuoti pilotiniu projektu mokyklose jau nuo 2021 metų sausio mėnesio (IS3) ir iš esmės prisidėti prie savanorystės ugdymo. Sėkmingam „4K modelio“ realizavimui yra būtina, kad mokykloje būtų koordinatorius, koordinuojantis savanorystės veiklą bei mentorius, padedantis mokiniui reflektuoti savo asmenines patirtis, jas įprasmindamas; svarbus labai bendradarbiavimas su NVO (IS3). 4K modelis, iš esmės, turėtų spręsti dabar mokyklose vykdomos socialinės – pilietinės veiklos trūkumus.

Informantai išskyrė *Jaunimo savanorišką tarnybą (JST)*, kaip daug žadantį projektą (IS1, IS5), tačiau dalis Fokus grupės informantų JST patirtis vertino labiau neigiamai (FS1), akcentavo, kad šiai formaliai sistemai trūksta patrauklumo jaunimui („...*nei mentoriui, nei priimančiam savanoriui, nei moksleiviui nėra aišku kas ta veikla; organizacijos tikslas – išpildyti valandas dėl JRD.*“)(FS1).

Ekspertai (IS5, IS6) teigė, kad JST ir tarptautinės savanoriškos veiklos regione dėka NVO vysto įgūdžius dirbti su savanoriais, taip pat atranda savanorystės galimybes, bendradarbiavimą su kitomis

organizacijomis ir iš esmės stiprina tam tikra prasme tinklaveiką bei žmogiškųjų išteklių vadybos įgūdžius. Kita stiprybė – savanorystės pripažinimas aukštajame moksle (LAMA prideda 0,25 balo stojant į aukštąsias mokyklas).

Interviu metu ekspertai paminėjo savanorystę kaip alternatyvą privalomajai karinei tarnybai, tačiau tai labiau išimtis, kai asmuo negali imti ginklo į rankas dėl religinių ar kitokių įsitikinimų (IS2).

Informantai aptarė neseniai (2019 metų pabaigoje) įsteigtą prie LR Vidaus reikalų ministerijos VšĮ „Bendrystės ir socialinių inovacijų centrą“ (IS7; IS2; IS4;), kurio veikla orientuota į savanoriškos veiklos plėtrą viešajame sektoriuje. Dalis ekspertų (IS2; IS7) teigė, kad tokia veikla dubliuoja jau veikiančių NVO veiklas. Tačiau dalis ekspertų pastebėjo, kad vienas iš VšĮ „Bendrystės ir socialinių inovacijų centro“ veiklos siekiamybių yra inicijuoti teisinį reglamentavimą, sudarantį valstybės tarnautojams galimybes vieną darbo dieną (ar daugiau) per metus skirti savanoriškai veiklai (IS4), kas galimai prisidėtų prie savanoriškos veiklos vystymo.

Kalbėdami apie jaunimo skatinimą savanoriauti *neformaliais būdais*, akcentavo, kad yra svarbu šviesti jaunimą apie savanorystę, bet svarbu tai daryti patraukliomis jaunimui formomis (IS1, FS1) (pvz. bendraamžiai bendraamžiams (FS1), jaunimui įdomūs žmonės, „influnceriai“ pasakoja, dalinasi savo patirtimi savanoriaujant socialinių tinklų kanalais, kviečia diskutuoti ir t.t. (IS1)). Labai veiksminga, kai dalyvauja jauni savanorystės „ambasadoriai“, kai iš lūpų į lūpas perduodama žinia. (IS6). Vienas iš aspektų, kuris galėtų būti diskusijų objektu, atsakymas į klausimą – kokį poveikį savanorystė padarė ne tik savanoriui, bet ir valstybei? (IS2).

Tyrimo informantai, kalbėdami apie savanorystės plėtrą, akcentavo *NVO gebėjimus profesionaliai organizuoti savanorystę* (IS2, FS1, FS2). Trūksta iš ministerijos (ne savivaldybės) paraginimo NVO stiprinti savanorystę, bet kalba eina apie NVO atstovavimą ir stiprinimą, apskritai (IS7).

Pasak dalies informantų, pasitaiko, kad savanorius priimanči organizacija neturi įgūdžių pritraukti ir išlaikyti jaunus žmones, o labiau orientuojasi į nemokamą veiklą, o ne savanorystės idėją. Reikėtų skirti tam dėmesio akredituojant ir suteikiant galimybę dalyvauti JST (FS1). Lietuvoje trūksta vientiso metodologinio pastiprinimo ar paramos organizacijoms, kurios norėtų pasitelkti savanorius (IS5). Taigi, *savanorius priimančios organizacijos* turi turėti savanorių vadybininkus, kurie geba organizuoti su savanoryste susijusius procesus, dirbti su įvairaus profilio savanoriais ir pasitelkti savanorius įvairiais formatais; bendradarbiauti su mokyklomis, bendruomene formaliais ir neformaliais kanalais; svarbi labai mentorystė (palydėjimas) (IS2, IS5).

Informantai teigė, kad NVO turi gebėti formuluoti kokias savanorystės veiklas (tiek ilgalaikes, tiek trumpalaikes) gali pasiūlyti ir kas iš to jaunam žmogui (kokios kompetencijos ar patirtys įgyjamos) (FS2).

Savanorystę organizuojanti organizacija ne visada turi tinkamą infrastruktūrą ar jos naudojimą (pvz. „...viename kambarėlyje 10 skirtingos patirties žmonių“) (FS2).

Buvo išsakyta nuomonė, kad savanoriauti ateina jauni žmonės dėl: ateinu mokytis; ateinu dėl draugų; ateinu dalintis savo žiniomis ar patirtimi (vyresni jauni žmonės); ateinu dalintis savo problemomis, nes kitur (šeimoje ar mokykloje, ar kitoje NVO) nepriima. Tai čia svarbu suderinti, labai svarbus mentoriaus vaidmuo. (FS2). Dalis informantų atkreipė dėmesį, kad JNVO neturėtų būti labai unifikuojamos kokybinių veiklos kriterijų prasme, turi likti vietos ir būti skirtingoms, su savo specifika (FS2).

Tyrimo informantai atkreipė dėmesį, kad plėtojant savanorystę yra labai svarbus bendradarbiavimas tarp įstaigų (IS6), svarbu, kad savivaldybės lygmeniu būtų aiškūs savanorystę organizuojančių organizacijų tinklas, informacija apie tinklo narius. Atkreiptas dėmesys, kad trūksta susikalbėjimo tarp viešojo sektoriaus įstaigų ir NVO (IS8), ir abi pusės mato skirtingus būdus, kaip savanorystė turėtų būti plėtojama. Ministerija ne visada turi specifinės informacijos susijusios su savanoryste. Informantai atkreipė dėmesį, kad sėkmingai savanorystės patirčiai reikalingas veikiantis bendradarbiavimas viešojo sektoriaus su NVO, galėtų būti išnaudojamos NVO tarybos (IS2).

Informantai (IS2) pritarė, kad svarbu yra *tinkamai informuoti apie savanorystės vietas* ar savanorystę organizuojančias organizacijas, tam gali tarnauti *elektroninės platformos* (tinklapiai ir pan.). Bėda tik ta, kad tai būna projektinės veiklos ir jos greitai baigiasi nelikus finansavimo. Gal tada tokias veiklas, siekiant tęstinumo, galėtų organizuoti viešasis sektorius, bet kyla abejonių, ar profesionaliau to nepadarytų NVO (IS2).

Tyrimo informantai atkreipė dėmesį, kad *keičiasi jaunimas ir jaunimo gyvenimo būdas* (FS1). Jaunimas mažiau nori save identifikuoti su konkrečia organizacija, labiau veikia individualiai arba susiburia į neformalią grupę kažkokiais idėjais (projektui) įgyvendinti ir išsiskirsto (FS1). Taip pat ir gyvenimo būdas jaunimo keičiasi, dažnai studentai priversti dirbti studijų metu, nebelineka laiko savanorystei (FS1).

Informantai akcentavo, kad yra būtinas apibrėžimų suvienodinimas, sutarimas tarp institucijų dėl pačio apibrėžimo, kada savanorystės veikla traktuojama kaip savanorystė, kada ji laikoma ilgalaikė, kada trumpalaikė. JRD, LiJOT (Eurodesk), JTBA patirtys galėtų būti perimtos į vieną dokumentą (FS1).

Tyrimo informantai atkreipė dėmesį, kad būtina stiprinti savanorišką veiklą organizuojančių organizacijų vadybą, tuo tikslu galima standartizuoti veiklą (IS2; FS2), vienas iš sprendimų galėtų būti pasiūlytas savanoriškos veiklos standartas (IS2).

Išvados

1. Atlikus literatūros ir empirinio tyrimo rezultatų analizę, galima išskirti savanoriškos veiklos bruožus: 1) kuria naudą visuomenei ir asmeniui; 2) vykdoma laisva valia; 3) grįsta bendradarbiavimu; 4) nesiekama finansinio atlygio.

2. Tarptautinių organizacijų (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), Europos sąjunga (ES) ir kt.) atstovai bei tarptautinių valstybių vertinimo indeksų sudarytojai atkreipia dėmesį, kad savanoriška veikla yra svarbi tvariai valstybės raidai (sudaro palankesnes sąlygas pilietinės visuomenės formavimui, socialinio kapitalo kaupimui, prisideda kuriant gerovės valstybę) ir vis dažniau savanoriškos veiklos raiška yra įtraukiama į įvairių valstybių palyginamųjų indeksų skaičiavimus. Pasaulio gerovės indekse (Legatum) (2019) Lietuva pagal socialinio kapitalo rodiklį (savanoriška veikla yra sudėtinė dalis) užima 141 vietą (iš 167); Pasaulinio konkurencingumo indekse (2019) Lietuva pagal socialinio kapitalo rodiklį yra 89-97 vietose (iš 141); Pasaulio dosnumo indekse (2018) (savanoriška veikla yra viena iš trijų dedamųjų) – 138 vietoje (iš 144).

3. Jaunimas yra labiausiai dalyvaujanti savanoriškoje veikloje amžiaus grupė (14-29 metai), lyginant su kitomis. Eurobarometro duomenimis (2019), Lietuvoje 31,3% jaunų žmonių per 12 mėnesių dalyvavo savanoriškoje veikloje (Europos Sąjungos vidurkis – 31,8%). Pažymėtina, kad ilgalaikėje savanorystėje dalyvauja 20% savanoriaujančių 14-18 metų amžiaus jaunų žmonių.

4. Savanoriška veikla jauniems žmonėms sudaro sąlygas ugdyti kompetencijas naudingas tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime, stiprina pilietines nuostatas. Pilietinės galios indekso (2016) duomenimis, savanoriaujančių jaunų žmonių pilietinė galia (58,1 balo) yra ženkliai aukštesnė, lyginant su nesavanoriaujančiu (38 balo).

5. Atlikta literatūros ir empirinio tyrimo rezultatų analizė leido suformuluoti jaunimo savanoriškos veiklos vystymo modelį, kuriame galima išskirti sudėtines dalis:

1) jaunimo švietimo ir įtraukimo į savanorišką veiklą mechanizmai - a) formalūs (Jaunimo savanoriška tarnyba, socialinė-pilietinė veikla, 4K, kt.); b) neformalūs (socialinė reklama, jaunimo lyderių komunikacija socialiniais tinklais ir kt.);

2) savanoriškos veiklos kokybės palaikymo infrastruktūra - a) savanorystę organizuojančių organizacijų tinklas ir sąveika su savivaldybės administracija; b) savanorystę organizuojančių organizacijų kompetencijos.

3) savanoriškos veiklos turinio elementų apibrėžimų tobulinimas – a) savanoriškos veiklos turinio tikslinimas; b) teisinių pagrindų tobulinimas; c) savanoriškos veiklos standarto diegimas.

Rekomendacijos

Atlikta vykdytų sociologinių bei ekspertų interviu ir fokus grupių tyrimų rezultatų analizė leidžia išskirti rekomendacijas jaunimo savanorystės plėtrai Lietuvoje, kurios formuluojamos pagal išvadose pateikto jaunimo savanoriškos veiklos vystymo modelio struktūrą.

1. Rekomenduotina stiprinti jaunimo švietimo ir įtraukimo į savanorišką veiklą mechanizmus.

1.1. Stiprintini išskirtų formalių jaunimo švietimo ir įtraukimo į savanorišką veiklą mechanizmų šie aspektai:

1.1.1. Bendrojo ugdymo *mokyklos aplinka* gali būti veiksmingai išnaudojama plėtojant savanorystę, tyrimų rezultatai leidžia rekomenduoti šviesti mokyklų vadovus ir mokytojus apie: (i) gerąsias patirtis bendradarbiaujant su NVO, pasiūlyti galimus bendradarbiavimo ir įtraukimo metodus; (ii) kelti mokytojų kompetencijas susijusias su savanorišką veiklą organizuojančių NVO įtraukimo į mokymosi procesus (tiek pilietinio ugdymo, tiek įprastų mokymo dalykų kontekste (pvz. etika, istorija, politologija, geografija, biologija ir kt.).

1.1.2. Mokyklose *organizuojama socialinė-pilietinė veikla*⁵⁶ (kurią planuojama pradėti keisti/tobulinti nuo 2021 metų pradžios *4K modeliu*) gali sudaryti palankias sąlygas ugdyti jaunimo savanoriškos veiklos įgūdžius, tačiau būtina užtikrinti šio proceso sėkmei turinčius įtaką veiksnius: (i) mokyklos atstovo veiklos koordinavimas ir bendradarbiavimas su NVO; (ii) savanoriškos veiklos vietų pasiūla; (iii) mentorstė; (iv) NVO kompetencijos⁵⁷. Atliktų ir nagrinėtų tyrimų rezultatai leidžia išskirti rekomendacijas šių veiksnių stiprinimui:

1.1.2.1. Rekomenduotina plėtoti praktiką, kai yra priskiriamas socialinės-pilietinės veiklos koordinavimas konkrečiam darbuotojui (ar jų grupei) ir aiškiai apibrėžiamos socialinės-pilietinės veiklos koordinavimo funkcijos apimančios: *šios veiklos planavimą; ryšių su NVO palaikymą; siūlomų veiklų viešinimą mokiniais, jų tėvams ir mokytojams; šios veiklos organizavimas ir dalyvavimas vykdam; veiklos fiksavimas, apskaita ir jos pateikimas administracijai; veiklos apibendrinimas ir aptarimas su mokyklos mokytojais, mokiniais ir jų tėvais; veiklos tobulinimo pasiūlymų teikimas.*

1.1.2.2. Siekiant įpareigoti mokyklas didinti organizacijų, kur moksleiviai galėtų kaupti savanoriškos veiklos patirtį, pasiūlą rekomenduotina plėsti „socialines valandas“ apibrėžiančių kriterijų turinį, rengti/tobulinti metodines rekomendacijas (i) šių valandų išpildymo vertinimui, (ii)

⁵⁶ Pažymėtina, kad mokyklose organizuojama privalomoji socialinė-pilietinė veikla nėra laikytina savanoriška veikla.

⁵⁷ Rekomendacijos skiriamos NVO kompetencijoms, susijusioms su savanoriška veikla, pateikiamos vėlesniuose siūlyimuose.

savanoriškos veiklos metu įgytų kompetencijų įprasminimui plėtojant šių kompetencijų ryšius su mokinio asmenine ir/ar profesine ateitimi.

1.1.2.3. Siūlytina ugdyti mokytojų/mentorų gebėjimus individualizuotai pristatyti, įprasminti savanorystės veiklas, jas gebėti reflektuoti ir jas identifikuoti bendrame jauno žmogaus veiklos kontekste, sieti su asmenine ir profesine ateitimi.

1.1.2.4. Siekiant tolygiai ugdyti savanoriškos veiklos kompetencijas siūlytina svarstyti socialinės-pilietinės veiklos praplėtimą 1-4 ir 11-12 klasėms (4K modelyje planuojama).

1.1.2.5. Rekomenduotina tobulinti bendruosius ugdymo planus (i) tikslinant kokias socialines pilietines veiklas turi vykdyti mokykla; (ii) atskirai apibrėžiant socialinę ir pilietinę veiklas, ugdomas kompetencijas, aiškiau įvardijant šios veiklos tikslus; (iii) pateikiant įgyvendinimo modelį, numatant vertinimo kriterijus, integravimo į kitus dalykus būdus, apibrėžiant tėvų ir vaikų atsakomybę, tėvų įtraukimą.

1.1.2.6. Siūlytina ieškoti būdų įtraukti moksleivių tėvus kartu su moksleiviais į savanoriškas veiklas, siekiant formuoti pozityvų pavyzdį.

1.1.3. Atliktų tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad *Jaunimo savanoriškos tarnybos (JST) veiklos modelis* (suteikiant 0,25 stojamojo balo pripažinimą stojant į pirmosios pakopos studijas) sudaro palankesnes sąlygas savanoriškos veiklos plėtrai, tačiau svarbu stiprinti ekspertų išskirtus aspektus:

1.1.3.1. Rekomenduotina į JST programą įtraukinėti tik NVO, kurios turi reikiamas kompetencijas dirbti su jaunimu ir yra orientuotos skatinti jaunimo motyvaciją dalyvauti ilgalaikėje savanoriškoje veikloje.

1.1.3.2. Siūlytina nuolat šviesti JST dalyvius (tiek savanorius, tiek organizacijas organizuojančias savanorišką veiklą) siekiant formuoti savanoriškos veiklos gerą patirtį.

1.2. Išskiriant **neformalius** jaunimo švietimo ir įtraukimo į savanorišką veiklą mechanizmus rekomenduotina:

1.2.1. Formuoti jaunimo pozityvią nuomonę apie savanorišką veiklą *jaunimui patraukliomis formomis* (pvz. taikant metodą „bendraamžiai bendraamžiams“; jaunimo gerbiami lyderiai pasakoja ir dalinasi savo patirtimi apie asmeninę savanorystę, kviečia diskutuoti ir t.t.) *ir kanalais* (pvz. socialiniai tinklai).

1.2.2. *Šviesti jaunus žmones apie savanorišką veiklą organizuojančių organizacijų (JNVO) veiklas*, jos naudą visuomenei, galimybes prisidėti prie šios veiklos.

2. Atliktų tyrimų rezultatų analizė sudaro sąlygas siūlyti stiprinti savanoriškos veiklos kokybės palaikymo infrastruktūrą.

2.1. Rekomenduotina formuoti ir stiprinti savanorystę organizuojančių organizacijų tinklus bei informavimo platformas:

2.1.1. *Formuoti ir stiprinti savivaldybės administracijos ir toje savivaldybėje savanorišką veiklą organizuojančių organizacijų (JNVO) bei viešojo sektoriaus organizacijų (dalyvaujančių organizuojant šias veiklas) bendradarbiavimo tinklus.*

2.1.2. Svarbu yra tinkamai *informuoti* potencialius savanorius apie savanorystės vietas ar savanorystę organizuojančias organizacijas, todėl rekomenduotina *formuoti ir plėtoti esamas informacines elektronines platformas pagal savivaldybes* dėl: (i) galimų savanoriškų veiklų įvairovės (pagal amžių, specialiuosius poreikius, mokymosi ar kitus interesus) pasirinkimo; (ii) gerosios patirties sklaidos tarp mokyklų.

2.2. Rekomenduotina *stiprinti savanorišką veiklą organizuojančių organizacijų kompetencijas:*

2.2.1. Organizacijos turi vystyti šiuos gebėjimus: a) *apsibrėžti potencialaus savanorio portretą*, išskirti jo bruožus, formuluoti jo lūkesčius; b) aiškiai *komunikuoti apie savanoriškas veiklas* (tiek ilgalaikes, tiek trumpalaikes), kurias gali pasiūlyti potencialiems savanoriams ir *apie naudą, kurią sukuria* ši veikla jaunam žmogui (kokios kompetencijos ar patirtys įgyjamos) bei visuomenei; c) *apibrėžti* šias veiklas atliekančio savanorio teises ir pareigas; d) *atlikti mentorystę* ir savanoriškoje veikloje dalyvaujančio jauno žmogaus „palydėjimą“ viso proceso metu, gebėti motyvuoti atlikti priskirtas veiklas, jas įprasminti; e) koordinuoti organizacijoje atliekamas savanoriškas veiklas; f) *palaikyti konstruktyvų santykį su kitomis savanorišką veiklą organizuojančiomis organizacijomis*, viešojo sektoriaus įstaigomis (pvz. bendrojo ugdymo mokyklomis, JST) ir savivaldybės, kur veikia organizacija, administracija.

2.2.2. Šviečiant NVO savanoriaujančius asmenis, rekomenduotina skirti daugiau dėmesio šiems gebėjimams: (i) savanorių tarpusavio bendradarbiavimas; (ii) savanorių bendravimas su klientais.

2.2.3. **Formuoti metodinės pagalbos mechanizmus**, skirtus JNVO, siekiančioms stiprinti savanorišką veiklą – sudaryti sąlygas organizacijoms konsultuotis, keistis gerąja patirtimi tarpusavyje stiprinant organizacijų bendradarbiavimą ir tinklaveiką.

3. Atliktų tyrimų rezultatai leidžia siūlyti **tobulinti savanoriškos veiklos turinio elementų apibrėžimus, bendradarbiavimo su viešojo sektoriaus institucijomis procedūras.**

3.1 Rekomenduotina, pasitelkiant LiJOT (Eurodesk), JTBA ir JRD (JST) veiklos patirčių analizę bei įtraukiant JNVO atstovus ir mokslininkus, *formuoti tikslesnę savanoriškos veiklos apibrėžimą* teisiniuose pagrinduose.

Siūlytina tikslinti LR Savanoriškos veiklos įstatyme pateiktas nuostatas:

a) Į Savanoriškos veiklos principus (4 straipsnis) įtraukti „laisvos valios“ principą;

b) Tikslinti ir aiškiau apibrėžti nuostatas susijusias su savanoriškos veiklos trukme, išskiriant ilgalaikę ir trumpalaikę savanorystę;

3.2. Rekomenduotina akredituojant ar kitaip sudarant sąlygas dalyvauti formaliuose jaunimo švietimo ir įtraukimo į savanorišką veiklą mechanizmuose (pvz. JST ar siūlant moksleiviams mokyklose ir pan.) aiškiau apibrėžti savanorišką veiklą organizuojančios organizacijos gebėjimus ir juos įtraukti į reikalavimus.

3.3. Siūlytina *formuoti pavyzdinį kokybiškos savanoriškos veiklos vadybos standartą* skirtą savanorišką veiklą organizuojančioms organizacijoms.

Literatūros sąrašas

1. Bailey W.G. The Encyclopedia of Police Science. New York: State University of New York, 1995.
2. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
3. Charities Aid Foundation, The Groundwork for Growing Giving, 2019, Prieiga internete: <http://www.cafounda.com/about-us/caf-campaigns/campaigning-for-a-giving-world/groundwork-for-growing-giving/executive-summary.html>
4. Charities Aid Foundation, World Giving Index 10th Edition, 2019, Prieiga internete: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2019-publications/caf-world-giving-index-10th-edition>
5. Charities Aid Foundation, World Giving Index 2018, Prieiga internete: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2018-publications/caf-world-giving-index-2018>
6. EURYDICE, Focus On: Do we need solidarity in Europe? 2018, Prieiga internete: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/focus-do-we-need-solidarity-europe_en
7. EURYDICE, Overview, 2020, Prieiga internete: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/ongoing-reforms-and-policy-developments-27_en
8. Europos Parlamentas, Report on the Role of Volunteering in Contributing to Economic and Social Cohesion, 2007.
9. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas.
10. Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, Jaunimo savanoriška tarnyba, Prieiga internete: <https://jrd.lt/savanoryste/jst>
11. Jaunimo reikalų departamentas, „Jaunimo problematikos tyrimai“, 2012, Prieiga internete: <http://ijpp.lt/lt/Vir%C5%A1utinis+menu/artimiausi-renginiai/jaunimo-problematikos-tyrimai-savivaldybese/>
12. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, A/RES/56/38 (10 January 2002)
13. Kurapkaitienė, N. (2019) Jaunų suaugusiųjų mokymosi savanorystėje patirtys. Socialiniai mokslai, Edukologija (07 S), Vilnius. ISBN 978-9955-19-950-2.
14. Kurk Lietuvai, Savanorystės skatinimo laboratorijos kūrimas, 2020, Prieiga internete: <http://kurkl.lt/projektai/socialiniu-inovaciju-skatinimas-itraukiant-valstybes-tarnautojus/>

15. Kurk Lietuvai, Savanorystės skatinimo laboratorijos modelis, 2020, Prieiga internete: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2020/03/Savanorystes-skatinimo-laboratorijos-modelis.pdf>
16. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Jaunimo nevyriausybinų organizacijų kuriama socialinė vertė, 2013, Prieiga internete: http://www.3sektorius.lt/docs/Tyrimo_ataskaita_2014-12-01_14:25:47.pdf
17. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas, Valstybės žinios, 2011-07-13, Nr. 86-4142. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.402802>
18. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 12d. įsakymas Nr. A1-548, „Dėl Savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo.“ TAR, 2014-11-13, Nr. 16777. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a57176a06b8011e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-eiiqb0c7>
19. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 12d. įsakymas Nr. A1-549, „Dėl nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos patvirtinimo pakeitimo“. TAR, 2014-11-13, Nr. 16776 . Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a39c68806b8011e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-eiiqbwzgw>
20. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. A1-411, „Dėl jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo“. TAR, 2020-05-15, Nr. 10434. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ce569ee296e211eaa51db668f0092944?jfwid=mmceohbmg>
21. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. V-442, Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c84fe3124a2a11e78869ae36ddd5784f/asr>
22. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 4K modelis. Prieiga internete: https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/4k-modelis-as-kuriu-as-keiciu-as-su-kitais-as-kitiems-
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas. Prieiga internete: <https://lr.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/lietuvos-pazanga-kaip-jos-siekiame>

24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija ir Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, Savanorystės skatinimo laboratorijos kūrimas, 2020, Prieiga internete: <http://kurkl.lt/projektai/socialiniu-inovaciju-skatinimas-itraukiant-valstybes-tarnautojus/>
25. Makauskaitė, M., Pikžirnis, A., Pilietinio ugdymo efektyvinimas bendrojo ugdymo mokyklose. Geriausios tarptautinės praktikos ir jų pritaikymo galimybės Lietuvoje, 2015. Prieiga internete: http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2015/10/Pilieti%C5%A1kumo-ugdymas_Arnoldas-Pik%C5%BEirnis-ir-Mant%C4%97-Makauskait%C4%97.pdf
26. Marton, F. (1986). Phenomenography: a research approach to investigating different understandings of reality. *Journal of Thought*, Vol. 3 (21), p. 28–49
27. NVO informacijos ir paramos centras, Savanoriškos veiklos svarba ir indėlis į šalies BVP, 2018, Prieiga internete: http://www.3sektorius.lt/docs/Savanoryste_Lietuvoje_indelis_BVP_2018_2019-12-16_12:29:35.pdf
28. NVO informacijos ir paramos centras, Savanorių indėlis į Lietuvos biudžetą net 7,4%, 2018, Prieiga internete: <https://sc.bns.lt/view/item/289811>
http://www.3sektorius.lt/docs/Savanoryste_Lietuvoje_indelis_BVP_2018_2019-12-16_12:29:35.pdf
29. Pasaulio gerovės indeksas, The Legatum Prosperity Index, 2019, Prieiga internete: <https://www.prosperity.com/about/resources>
30. Pasaulio jaunimo gerovės indeksas, 2019, Prieiga internete: <https://www.youthindex.org/>
31. Pasaulio konkurencingumo indeksas, World Economic Forum, 2019, Prieiga internete: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
32. Patton M. (2001). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park London New Delhi: SAGE Publications.
33. Pilietinės visuomenės institutas, Pilietinės galios indeksas 2016, Prieiga internete: <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>
34. Pilietinės visuomenės institutas, Pilietinės galios indeksas 2019, Prieiga internete: http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2020/05/PGI_2019metai.pdf
35. Socialinių inovacijų institutas. Socialinės, pilietinės, pažintinės kultūrinės veiklos tobulinimo ir rekomendacijų parengimo tyrimas, 2019. Prieiga internete: https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Tyrimo%20ataskaita.pdf
36. Sprinter research, Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019, Prieiga internete: <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>

37. Tamutienė, I., Civinskas R., Savanoriškos veiklos indėlio ekonominis vertinimas Lietuvoje, 2012, Prieiga internete: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/1321/1/ISSN1822-7996_2012_V_6.N_1.PG_61-72.pdf
38. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: LTU, 2003.
39. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vilnius: Vaga.